

Westerwolde

Redactie

Theo Hofman (eindredactie)
Bert Roossien

Redactieadres:

Hagedoornstraat 15
8397 GP De Blesse
tel. 0561 850489 (na 19 uur of in het weekend)
e-mail: info@verenigingwesterwolde.nl

Secretariaat en ledenadministratie

B. Roossien
Purmerlaan 26
9501 AX Stadskanaal
tel. 0599-618897
e-mail: b.roossien@streekhistorischcentrum.nl

Penningmeester

Dhr. B. Maarsingh
Waterschapsweg 33
9585 PD Vledderveen
tel. 0599-454310

Bankrekeningnr.: 3586.06.063 t.n.v.
Vereniging voor Genealogie en Historie Westerwolde

Gironr.: 4222401
Vanuit het buitenland:
IBAN: NL56 PSTB 0004222401
BIC: PSTBNL21

Lidmaatschap

- contributie: € 20,00 per jaar, inclusief tijdschrift uit te reiken op de driemaandelijke bijeenkomsten of toegezonden per post
- donateurs: € 20,00 per jaar, met tijdschrift, toegezonden per post (alleen voor verenigingen en stichtingen)
- voor toezending van het tijdschrift buiten Europa gelden andere tarieven, informatie hierover kunt u verkrijgen bij het secretariaat

Archief en boekencollectie van de vereniging

Streekhistorisch Centrum
Ceresstraat 2
9502 EA Stadskanaal
tel. 0599-612649
(voor leden gratis toegankelijk)

Internet

U vindt onze vereniging op het internet:
www.verenigingwesterwolde.nl

niets uit dit tijdschrift mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotografie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de redactie

Jaargang 31 nr. 3+4

september/december 2010

Inhoud

Inhoud	57
Van de redactie	57
'Westerwolde niet meer het natuurlijke landschap van vroeger' (<i>H. Wubs</i>)	58
Dit vat hef geven I (<i>H. Wilzing</i>)	61
Familienamen (<i>G. Luth</i>)	62
Ledenvergadering in Bourtange (<i>J. G. Abbes</i>)	67
Westerwoldse VOC opvarenden (<i>G. J. Meijer</i>)	69
Westerwoldse import (<i>J. Geertsema</i>)	73
De pastor en de 'steeg' te wedde (<i>J. S. A. Huizing</i>)	84
G. Sterenborg overleden	85
Nieuwe Publicaties	85
Aankondigingen	87
Oproep	87
Fotoimpressie excursie september 2010	88
Correcties en aanvullingen	90
Tijdschriften en Jaarboeken.	90

Van de redactie

Het vorige nummer is door gebrek aan kopij en ziekte niet verschenen. Daarom deze keer een gecombineerd, extra dik nummer.

'Westerwolde niet meer het natuurlijke landschap van vroeger'

HARRY WUBS

In het archief van het waterschap Hunze en Aa's in Veendam bevindt zich een toespraak die ir. A(nne) Zandstra op 3 juni 1939 in het Boschhuis in Ter Apel hield. Deze waterbouwkundig-ingenieur van het waterschap 'Westerwolde' hield die ter gelegenheid van een excursiedag van de vereniging Het Groninger Landschap in Westerwolde. Deze streek stond toen zo ongeveer aan het einde van allerlei ontwikkelingen, die het aanzien van de streek drastisch hadden veranderd of dat nog zouden doen. Ir. Zandstra was zelf een groot natuurliefhebber, had veel kennis van planten en vogelsoorten, maar hij had vooral ook een open oog en oor voor het streven naar vooruitgang in die tijd. In zijn toespraak komt tot uitdrukking hoe de waterbouwkundig-ingenieur (eigenlijk was hij de belangrijkste functionaris van het waterschap) tot zijn opstelling komt. Daarbij lijkt het goed de lezer erop te attenderen dat zijn woorden moeten worden beoordeeld naar de tijdgeest van de laatste jaren dertig van de vorige eeuw, waarin – na een crisis zoals de wereld daarvoor niet had gekend – betere tijden leken aan te breken. Dat laatste bleek echter een misvatting. We laten nu de toespraak van de heer Zandstra volgen.

“Het is met een zekere schroom dat wij u rond zullen leiden door Westerwolde. Schroom omdat Westerwolde niet meer het natuurlijke landschap is van weleer en dat het zoo lang is geweest. Eeuwen aaneen heeft de Westerwolder op de hooggelegen esschen zijn rogge verbouwd, op de lagere gronden en de meeën langs de riviertjes zijn vee geweid en hooi geoogst, in het veen zijn turf gestoken en op de uitgestrekte heidevelden zijn schapen laten loopen onder de hoede van den scheper.

Zoo was het nog ongeveer voor 40 à 50 jaren. Eikenbos-

schen bij de kronkelende riviertjes, oude Saksische boerderijen in het houtgewas verscholen, landweggetjes met boschwallen omzoomd, verspreide boomgroepen hier en daar in het open veld en schitterende vergezichten over de heidevelden met zacht glooiende heuvels. Voor den doortrekkenden wandelaar een toonbeeld van eenvoud en schoonheid, ongekunsteldheid, vriendelijkheid, vrede en rust. Hoe gaarne hadden wij u zoo'n landschap laten zien. Het is niet meer mogelijk. Westerwolde is niet meer het natuurlijke landschap van vroeger, het is cultuurlandschap geworden, maar het heeft toch nog herinneringen aan het oude. Als leden van de vereeniging die zich ten doel stelt iets van het oude voor het nageslacht te bewaren, kunnen wij betreuren dat zooveel verdween, vast staat dat deze veranderingen zich moesten voltrekken. De drang naar vooruitgang en economische verbetering die elk mensch bezielt, moest hiertoe leiden. Met een enkel woord mag ik hier uiteen zetten hoe zich de veranderingen ontwikkelden.

Men zou kunnen zeggen dat het begon met de verdeling der marken. Deze typisch Saksische instellingen omvatten in Westerwolde 29.000 ha, bijna het geheele oppervlak van het tegen-

Ir. A. Zandstra

woordige waterschap 'Westerwolde'. Zij zijn verdeeld in de jaren 1845-1882. Na de verdeling nam het particuliere bezit geen genoeg meer met toestanden, die men als deelhebber in mandeelig bezit nog had aanvaard. En er bestonden in Westerwolde allerlei redenen tot ontevredenheid. Westerwolde, althans in het oostelijke deel daarvan, was voor de landsverdediging expres in een toestand van verwaarlozing en moeilijk begaanbaren staat gehouden. Prins Willem gaf in 1580 opdracht de vesting Bourtange aan te leggen; Willem Lodewijk voltooidde die in 1593 en stadhouder Willem III legde in 1687 en '88 de leidijken aan om de invallen van den bisschop van Munster te weren. Het Bourtanger Moor was daardoor geschapen. Maar er was meer. In de jaren 1877-1880 werd het Stadskanaal doorgetrokken tot Emmer Compasuum en in den noordelijken kanaaldijk een ontlastsluisje, het zgn. Valschut gebouwd. Het doorgetrokken Stadskanaal bevorderde de snelle en vermeerderde toevoer van Drentsch water naar Ter Apel en zoodra de stand daar te hoog werd opende de Stad het valschut en inundeerde de gronden langs de Ruiten A over groote uitgestrektheid. Van huis uit hadden de Westerwolders zich ook niet sterk beijverd om de riviertjes te verruimen of te normaliseeren. De samenwerking van de dorpen onderling b.v. van zuid en noord was gering. Volgens een staat in het archief van het Tienkarspelenzijlvest had elk dorp zijn stouwingen of knippen, vrij zeker om het van boven komende water voor eigen bescherming op te houden. In den tegenwoordigen tijd is het systeem geheel anders en er op ingericht het water zoo spoedig mogelijk af te voeren. Typisch is dat bijv. in 1906 de brug te Rijdsdam maar 2 meter wijd was. Nu is ze 5 meter.

Ook van Duitsche zijde kreeg het landschap last. Krachtens het tractaat van 1824 zouden beide naties niet meer water naar elkanders gebied zenden dan kon worden afgevoerd door een duiker van 94 x 94 cm. De Duitschers groeven van de omgeving van Rutenbroek af langs de grens het de z.g. Hanetangersloot, waardoor het Duitsche water naar Wessingtange werd gevoerd en daar over de Nederlandsche grens stroomde en de gronden van Laude, Sellingen en wat noordelijker lag onder water zette.

Nu waren de jaren 1850-1880 welvarende jaren voor de Provincie Groningen, met het oog waarop de Prov. Staten tot de uitvoering van groote werken besloten. 1072 km. kunstwegen werden aangelegd. Van toren tot toren, zoals de gouverneur Mr. van Royen dat wenschte. Op kanalen-

gebied het kanaal van Groningen naar Delfzijl, voorts de verdieping van het kanaal Groningen-Wildervank, het Winschoterdiep van Zuidbroek af en de Pekela tot de Oude Statenzijl. Maar voor het eigenlijke Westerwolde werd in dien tijd niets gedaan. Op den voorgrond tredende figuren had het landschap niet, dus geen eigen vertegenwoordigers in het Lands- of Provinciebestuur. Het kon alleen klagen en moest steun hebben van buiten af. Daarmee kwam een tweede menselijke eigenschap naar voren, de drang om een ander te helpen. Misschien niet zoo algemeen als de drang om zelf vooruit te komen, maar toch overal aanwezig.

Het waren de heeren Jhr. Mr. J.D. Lewe Quintus en Mr. M. Van der Tuuk, die het openlijk voor de Westerwolders opnamen en als Statenleden in 1880 een initiatief-voorstel indienden om Westerwolde te helpen door een commissie te benoemen die zou onderzoeken op welke wijze Westerwolde het best gekanaliseerd zou kunnen worden, door twee kanalen, het eene de Ruiten A volgende, het andere de Mussel A. Hoewel er in de Staten veel oppositie was van hen die niet de drang van hulpverlening voelden, slaagden zij er toch in dat een commissie werd benoemd, waarin zij ook zelf benoemd werden. Door allerlei tegenwerking konden zij eerst in 1888 met een plan komen, evenwel van zoo'n beperkten omvang dat het geen steun vond bij Gedep. Staten. Beide heeren hadden propaganda gemaakt onder de leus *Westerwolde moet gekanaliseerd* worden en bereikten hiermee dat er in breder kring belangstelling kwam en dat ook Westerwolde zelf meer ontwaakte. Toch moest het nog tot 1891 duren eer een ander kon voortbouwen op den door hen bewerkte bodem. Het was in den tijd dat het radicalisme opkwam en de heer B.L. Tijdens candidaat werd gesteld voor de 2^e Kamer. In zijn spreekbeurt te Bellingwolde hield hij het herhaaldelijk verongelukken van de kanaliseringplannen, waarop de heer Sijpkens, burgemeester van Bellingwolde, ook lid van de voormelde commissie, hem opmerkte dat hij het dan maar eens zelf moest probeeren. Dat denkbeeld liet hem niet los. Hij richtte een vereeniging op ter bevordering van de kanalisatie van Westerwolde. Deze vereeniging liet een plan opmaken dat door Rijk en Provincie werd gewijzigd, maar toch uiteindelijk heeft geleid tot de oprichting van het waterschap 'Westerwolde' en tot het graven van de kanalen in de jaren 1910-1918.

In dat laatste jaar werd de heer J. Buiskool Burgemeester van de gemeente Vlagtwedde. Er moest toen worden omgezien naar werkver-

schaffing, omdat de loonstijging het voor particulieren onmogelijk maakte verder te ontginnen. Het gekanaliseerde Westerwolde leverde voor die werkverschaffing een dankbaar terrein.

In het begin gaf de huisvesting in keeten, dus buiten het gezin, aanleiding tot verzet. Men sprak toen van de *Hel van Jipsinghuizen*, maar langzamerhand luwde het verzet en momenteel wordt het laatste heideveld, dat van de Sellinger Venen, in cultuur gebracht. Hiermee heb ik U geschetst hoe de omstandigheden tot de veranderingen in het landschapsuiterlijk dwongen.

Nu moet ik U iets zeggen omtrent hetgeen wij vandaag zullen zien. Het spreekt vanzelf dat uwe vereeniging, opgericht in 1936, ook al spoedig uitzag naar terreinen die uit een oogpunt van natuur of historie belangrijk genoeg geacht konden worden om bewaard te worden. Haar aandacht viel op een oostelijk gedeelte van de Sellinger Venen, ter plaatse ook bekend als het Zevenmeersveen. In dat oostelijk gedeelte bevindt zich nog een meertje, misschien het laatste van de zeven, waarin telkenjare een kolonie zwarte sterntjes nestelt en ook andere watervogels en waar langzamerhand vrij zeldzame planten als andromeda of lavendelheide, klein blaasjeskruid en het eenjarig wollegras voorkomen. Het terrein behoorde aan de N.V. de Vereen. Gron. Gemeenten. De voorzitter, wijlen de heer Buiskool, stond welwillend tegenover het plan en zijn opvolger Burgemeester Beins steunde het sterk, zoodat vertrouwd mag worden dat dit terrein nu bewaard zal worden, ook nog nadat het eigendom is geworden van Domeinen. Om het te bereiken rijden wij naar de Renneboomsbrug en bezichtigen wij het van daaruit te voet. Onmiddellijk daaraan grenst nieuw Westerwolde, in den vorm van het hoofdkanaal met haven van Sellinger Venen. Zuidelijk daarvan vindt U de bebossing van den heer de Ruiter, hoofd ener school te Sellingen, met het toekomstige werkkamp voor jonge mensen en nog zuidelijker de boschaanplant van Burgemeester Beins en de mooie omgeving van Ter Borg. Alles te samen een prachtig gebied om te beschermen.

Voordat wij dit terrein bereiken, rijden wij langs het standaardmolentje van Ter Haar. Dit molentje behoort aan een mijnheer Klaas Geerts te Roswinkel, die op dit oogenblik geen vrijheid van beweging heeft, uit hoofde van handelingen die u bekend zijn, maar wat de heer Geerts van Roswinkel ook gedaan heeft, zijn molentje heeft hij goed verzorgd en het draait ook nog wanneer er koren te malen is.

Op het Zevenmeersveen volgt een bezoek aan het boschstuk van Buirs, aangekocht door enkele natuurvrienden in samenwerking met de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten en nu eigendom van die vereeniging. Daar groeit in vrij grote hoeveelheid de Zweedsche kornoelje, een relict van de ijstijd, in Nederland alleen nog maar hier en onder Zeijen in Drenthe aanwezig.

Het nu genoemde betreft restanten uit oud-Westerwolde. Het ligt in de bedoeling verder te rijden over de Jipsinghuizersluis langs de ontginningen van het zogenaamde Over den Dijk langs het Moddermansdiep naar Bourtange. Wat U bij de Jipsinghuizersluis ziet is het meest moderne werk in Westerwolde, onze landsverdediging, kazematten en wegversperring. De ontginningen langs het Moddermansdiep zijn in werkverschaffing uitgevoerd. De gemeente Vlagtwedde kocht de vele oneindig kleine perceeltjes, voegde die aaneen, liet de werkeloozen de grond ontginnen en verkocht deze ontgonnen grond, waarop nieuwe boerderijen werden gesticht.

In Bourtange komen wij weer op historische grond. Zooals ik reeds opmerkte, begon prins Willem in 1890 (*dit moet een schrijffout zijn, Zandstra zal het jaar 1580 hebben bedoeld, hw*) met de aanleg, maar toen hij de arbeiders niet meer kon betalen, staakten dezen het werk. In 1593 sloeg zijn neef Willem Lodewijk, stadhouder van Friesland en Groningen, er zijn tenten op met krijgsvolk en legde een schans met vijf bolwerken aan. Op kaarten uit het begin van de 17^e eeuw staat de vesting als een ster met vijf punten aangegeven. In 1672 werd daar naar toe gegraven het Sellingerdiep of Nieuwe Ruiten A. Op kaarten uit de 2^e helft der zeventiende eeuw staat dan ook de ster, verbonden met een recht lijntje naar Sellingen. In 1681 constateerde stadhouder Willem III bij zijn bezoek aan Bourtange dat het terrein buiten de vesting passabel was en gaf opdracht de leidijken aan te leggen om de terreinen meer drassig te houden. In de 18^e eeuw werd de vesting versterkt en de zogenaamde buitenste linie van 637 ellen aangelegd. Het zijn vrij zeker deze werken van de 18^e eeuw die ook uit natuurhistorisch oogpunt van belang zijn, die naar verwacht mag worden in ons bezit over zullen gaan en die wij daarom gaarne zullen laten zien. Uitbreiding van dit bezit met de Bakovendijk zal niet mogelijk zijn, omdat deze dijk krachtens het tractaat van 1824 door den Staat moet worden beheerd en onderhouden."

Dit vat hef geven

(Bie deupvont van hervormde kerke in Onstwedde)

*Wasket in wotter
votspuuld voel
löchter as snij
begroaven en verrezen
en ast doan is
begunt t vannijs*

Maank widde swiegende muren
vaalt t hoge olle löcht
tussen tied verdwienen de uren
in ruimte woar man Allerhoogste zöcht

Hiskes, Bouls, Trennen en Moarsen,
ik keek menneg geslacht in ogen
Volders, Wever, Wilts en Wilzen
(*en Wubsen, veul Wubsen*)
old en jonk hef bie mie bogen

In laange kedde trokken verhoalen veurbie
van verwachten, leven en raauwen
Aal geslachten kregen zie aan zie
netglik taiken van genoa en vertraauwen

Man t levent wui rakt deur nije leer
Handen eertieds zaachte as ik gaf

wuien haard, grepen en brochten keer
lös van t Woord wui mien körral kaf

Verloren in t gres heb ik daind en bogen
van haaileg raive tot vat veur t vee
keek ik menneg baist in ogen
sleep ik mesten veur n nije snee

Twaalf geslachten luipen veurbie
dou wui t fiene smui en kedde lasket
Weerom op t stee van Aiweg Ie
wui under t olle Bouk weer in mie wasket

Hanne Wilzing
(10 juli 2010)

In de hervormde kerk van Onstwedde bevindt zich een Bentheimer zandstenen doopvont uit ws. 1324. Op de steen staat een inscriptie: 'dit vat heft geven (naam)'. Na de Reformatie – Onstwedde ging over in 1594- is het doopvont uit het kerkgebouw verwijderd, naar verluidt met tegenzin en mogelijk pas samen met het altaar in 1682 op aandringen van strenge calvinisten uit de classis Winschoten*. Het doopvont, dat tot de oudste van het noorden van ons land behoort, heeft in Veenhuizen (vlakbij Onstwedde) dienst gedaan als drinkbak voor het vee en als slijpsteen voor gereedschap. Vanaf 1989 is het in ere hersteld en op een nieuwe voet in de kerk geplaatst, waar het weer dienst doet als doopvont.

*Onstwedde scheen in die tijd wat meer op het lutherse georiënteerd te zijn en de lutheranen hadden minder moeite met de katholieke restanten in de kerkgebouwen.

(zie voor meer info C.J. Wegman in 'Westerwolde' nr. 4 1989)

Familienamen

G. LUTH

We kunnen familienamen o. a. onderscheiden in:

1. Afstammingsnamen
Dit zijn vaak patroniemen.
2. Patroniemen zijn van de vadersnaam gevormde familienamen: Op Westerwolde kennen we b.v. Reints, Meems, Wilts, Tammes, Engelkes, Heeres, Wubs, enz. Reintzoon werd Reintz. en dit werd Reints.
3. Geografische naam: Van Groningen, Van Delft, Oostindiër.
4. Beroepsnaam: Smit, Timmer, Bakker.
5. Eigenschapsnaam: De Lange, De Groot.

Achternamen eindigend op ing

Ook op Westerwolde vinden we veel familienamen die eindigen op ing. De bedoeling van deze bijdrage is deze ingnamen nader te bekijken. In een volgend artikel zullen de Westerwoldse -ingnamen worden vergeleken met die in Drenthe, de Achterhoek en Twente. Hierbij wordt gebruikt gemaakt van het speurwerk van de heer A.J. Mantingh: 'Oorsprong en ontstaan van namen'. deel II: achternamen in Drenthe, 1992¹

Wij zijn opgegroeid met namen als Trenning, Huitzing, Huiting, Tensing, Wilzing, Rendering en Harding. Deze namen zijn voor het merendeel samengesteld uit een persoonsnaam gevolgd door het achtervoegsel ing.

In de serie 'Westerwolders en hun Woning bezit van 1568 tot 1829' van C.J en R.M.A. Wegman vinden we bijvoorbeeld:

Meendering	zoon van Meinder
Bannink	zoon van Banne
Ellersinck	zoon van Ellert
Hubbeling	zoon van Hobbe
Huitsingh	zoon van Hoite
Hardingh	zoon van Hadwer

Het achtervoegsel ing komt in de loop van de geschiedenis voor in verschillende vormen: inc, inge, ingh, inghe en inck. De laatste vorm vinden we vooral in Twente en de Achterhoek.

Ingnamen zij heel oud. Het achtervoegsel *ing* komt van het oude ing of inga. Dit had oorspronkelijk alleen de functie het behoren bij een persoon of een groep personen uit te drukken. Het veelvuldig gebruik van het achtervoegsel ing stamt uit de vroege Middeleeuwen. Zo werden de nakomelingen van Karel Martel († 721) Karolingers genoemd. De Noormannen die ook in ons land plunderden van ongeveer 800 tot het jaar 1000, noemen we Vikingen.

De ingnamen zijn oorspronkelijk Germaans. Aanvankelijk woonden de Germanen in Noorwegen, Zweden, Denemarken en Sleeswijk-Holstein. Het Saksisch en het Fries zijn beide West-Germaanse talen.

Tijdens de volksverhuizing (500 – 800) zijn de Germaanse Saksen zich ook in Noord-Duitsland gaan vestigen tot aan de Ruhr (o.a. Emsland Münsterland, Westfalen en Saksen). In ons land zijn de Saksen gaan wonen in wat wij nu Groningen, Drenthe, Overijssel, de Achterhoek en de Veluwe noemen. Ten westen van de IJssel is de invloed gering geweest.

¹ Zie ook A.J. Mantingh: 'Oorsprong en ontstaan van namen. Deel I: Voornamen in Drenthe en deel III: De afstamming van de Drenten en de Twenten',

De Germaanse Angelen hebben met de volksverhuizing de ingnamen van Denemarken naar Engeland meegenomen, vandaar dat deze daar reeds in de 6^e en 7^e eeuw voorkwamen. In de 8^e eeuw vindt men dit type namen ook in Duitsland.

Het achtervoegsel *ing* werd ook gebruikt voor de vestigingsplaats van een (familie)groep. Zo vinden we in Engeland de Saksische plaatsnamen Hastings en Reading.

Plaatsnamen op -ingen.

Bijzonder is dat het achtervoegsel *ing* ook voorkomt in de meervoudsvorm: Sellingen en Groningen. Verder vinden we ook buiten het Saksische taalgebied in ons land deze uitgang onder andere in Beuningen, Everdingen, Scheveningen, Wageningen, Wateringen, enz.

In ons land speelde het achtervoegsel -ing vooral een rol in Oost-Nederland bij de vorming van boerderijnamen, dit zijn adresnamen. Ze geven aan waar men vandaan komt.

In Drenthe vindt men reeds in 1181 voorbeelden van ingnamen *Baldinghus* onder Lhee en *Huninguhus* in Diever. Balding zal ontstaan zijn uit Balder (dapper, moedig; ook god van het licht) en hus. Huninguhus is gevormd uit de mannennaam *Huno*, het achtervoegsel *ing* en *-huis*.

Dit lijkt op de Westerwoldse namen Jipsinghuizen, Wollinghuizen en Wessinghuizen, die mogelijk in dezelfde tijd zijn ontstaan.

In 14-07-1475² sloten de Burgemeesters en Raad van Groningen een overeenkomst met de abt van Corvey waarin de Westerwoldse bezittingen van Egge Addinga van Wedde worden opgesomd. Hier vinden we ook een aantal namen die eindigen op hus:

In Smeerling: Edingehus, Lotteringehus, en Tancklinghus

In Sellingen: Wedelinghus

In Vlagtwedde: Waldingehus, Tieinghus, Wiltinghus en Coilershus. Later ook Diringhus

In Weende: Levestinghus, Eyntzinghus (Eemsing), Hustede en Bruksmanshus. Later ook Rensingehus.

Opvallend is dat de erven in Wedde het achtervoegsel *hus* niet hebben: Mening, Redwerinck, Brunick en Wicherinck

Volgens de Drentse Encyclopedie is een familienaam eindigend op -ing spreekwoordelijk Drents. Slichter van Bath zegt in 'Mensch en Land in den Middeleeuwen' dat deze naamsuitgang een bijzonder stempel drukt op Oost-Nederland. (Zie Mantingh deel II, 31) De ingnamen beperken zich niet tot dit gebied.

Westerwoldse erven

Onderstaande gegevens zijn het resultaat van speurwerk in de bovengenoemde serie van vader en zoon Wegman.

De kerspelen met het totaal aantal erven en het aantal ingnamen. Tevens is berekend wat het percentage ingnamen is per marke en per kerspel.

Kerspel	Aantal erven	Ingnamen	%
Vlagtwedde	50	36	71
Onstwedde	60	30	50
Sellingen	21	8	38
Wedde	20	5	25
Vriescheloo	9	2	22
Totaal	160	81	50.6

² Zie C.J.Wegman en R.M.A.Wegman: 'Westerwolders en woning bezit van 1568 tot 1829'. Het Kerspel Vlagtwedde II, 443. Zie ook Vlagtwedde deel I, 411.

Percentage per marke

Marken	aantal erven	Ingnamen	%
Onstwedde	32	19	59
Wessinghuizen	3	0	0
Ter Wupping	4	0	0
Smeerling	6	6	100
Ellersinghuizen	2	2	100
Jipsinghuizen	2	1	50
Veenhuizen	11	2	18
Sellingen	9	3	33
Laude	12	5	42
Vlagtwedde	19	11	58
Veele	11	8	73
Ellersinghuizen	5	5	100
Weende	6	5	83
Wollinghuizen	6	4	67
Jipsinghuizen	3	3	100
Wedde	7	1	14
Morige	1	0	0
Hoorn	10	3	30
Wessinghuizen	2	1	50
Vriescheloo	9	2	22
TOTAAL	210	81	

Het percentage ingnamen in marken die tot twee kerspelen behoorden.

Marken	aantal erven	Ing-namen	%
Ellersinghuizen, Vlagt.	5	5	100
Ellersinghuizen, Onst.	2	2	100
Totaal	7	7	100
Jipsinghuizen, Vlagt.	3	3	100
Jipsinghuizen, Onst.	2	1	50
Totaal	5	4	80
Wessinghuizen, Onst.	3	0	0
Wessinghuizen, Wed.	2	1	50
totaal	5	1	20

Boven het gemiddelde van 49% zijn:

Smeerling	100
Ellersinghuizen	100
Weende	83
Jipsinghuizen	80
Veele	73
Wollinghuizen	67
Onstwedde	59
Vlagtwedde	55

Beneden gemiddelde van 49%:

Laude	42
Sellingen	33
Vriescheloo	22
Hoorn	30
Veenhuizen	18
Wedde	14
Lutjeloo	0
Morige	0
Ter Apel	0
Ter Wupping	0
Wessinghuizen	0

Ingnamen in percentages

Per kerspel

Van de 160 erven op Westerwolde eindigen 81 op ing. Dat is 50,6 %.

Bekijken we de percentages per kerspel dan valt op dat de ingnamen in het kerspel Vlagtwedde met 71 % veruit het meest voorkwamen. In Onstwedde is dat 50 % en in Sellingen 38 procent. Wedde komt met 25 % op de vierde plaats en Vriescheloo ligt daar nog onder met 22 %.

Per marke

Meer dan 50 procent van het aantal erven met ingnamen vinden we in:

Smeerling	100 %	Wollinghuizen	67 %
Ellersinghuizen	100 %	(Laude	63 %) ³
Weende	83 %	Onstwedde	59 %
Jipsinghuizen	80 %	Vlagtwedde	58 %
Veele	73 %		

Minder dan de helft van het aantal erven eindigend op ing vinden we in:

Laude	42 %	Wessinghuizen	20 %
Sellingen	33 %	Veenhuizen	18 %
Hoorn	30 %	Wedde	14 %
Vriescheloo	22 %		

Op kaarten die de Wegmannen bij de boerderijen tekenden, wijst de planmatige indeling van Hoorn en Veenhuizen er op dat dit relatief jonge vestigingsplaatsen zijn. De opstreckende heerden in Vriescheloo laten zien dat dit hier ook het geval is.

Helemaal geen erven met ingnamen vinden we in de plaatsen:

Lutkeloo, Morige en Ter Wupping

Ter Apel en Bourtange zijn niet in dit overzicht meegenomen omdat we hier geen oude erven van ver voor 1500 vinden.

De namen van erven, die op ing eindigen bevinden zich vooral in en tussen Onstwedde en Vlagtwedde (Smeerling) en ten zuiden van dit gebied (Ellersinghuizen, Weende, Jipsinghuizen en ook Wollinghuizen en ten noorden hiervan in Veele met inbegrip van de beide genoemde kerkdorpen. Dit zou je centraal Westerwolde kunnen noemen. Hier vinden we dus het meest authentieke deel van Westerwolde.

Om je bezit te kunnen doorgeven aan de volgende generatie is een zekere mate van welvaart nodig. Ook vruchtbaarheid en gezondheid en daarmee verbandhoudend de gemiddelde levensduur zijn belangrijk. Oorlog, hongersnood en epidemieën kunnen tot gevolg hebben gehad dat er voor een erve geen opvolger was. Bij faillissement werd de erve meestal aan vreemden verkocht en dan ging de oude naam verloren.

Opvallend is dat de marke van Sellingen in vergelijking met de marken van Vlagtwedde en Onstwedde zo laag scoort. Helemaal onderaan vinden we de marke van Wedde, waar maar 14 % van de erven op ing eindigt. Wedde heeft grote invloeden van buiten ondergaan, vooral omdat de Addinga's, na de overstroming van het Reiderland, zich in Wedde hebben ingedrongen. Zoals uit het Klaagschrift van 1475⁴ blijkt, hadden zij weinig eerbied voor oude gebruiken. De burchtheren zullen zich erven hebben toegeëigend, waardoor de sociale en economische structuur ernstig zal zijn verstoord. Deze externe invloeden kunnen het lage percentage in Wedde mede verklaren.

³ Het percentage in de marke van Laude is slechts 42 %. Het lage percentage wordt veroorzaakt door de erven, die ten zuiden van het plaatsje Laude liggen: Ter Walslage, Veerster Veldhuis, Ter Wisch en Ter Haar. Dit zullen veldnamen zijn en dus jongere vestigingen dan Laude zelf.

Van de acht erven in het 'loug' Laude eindigt de naam van vijf op ing, dat is 62,5 %

⁴ Zie: Wegman 'Het Karspel Vlagtwedde' deel I, 413

De merken en de daar voor komende ingnamen:

MARKE	%	erven volgens Wegman	MARKE	%	erven volgens Wegman
Smeerling	100	Edingh	Onstwedde		Tidweringh
Smeerling		Halmingh	Onstwedde		Weerdingh
Smeerling		Hiddingh	Onstwedde		Wiltlingh
Smeerling		Hoisingh	Vlagtwedde	58	Alveringh
Smeerling		Horlinges	Vlagtwedde		Banningh
Smeerling		Lotteringh	Vlagtwedde		Boeijng
Ellersinghuizen Vlagt.	100	Aijsingh	Vlagtwedde		Coeningh
Ellersinghuizen Vlagt.		Altinck	Vlagtwedde		Ellersingh
Ellersinghuizen Onst.		Eelsingh	Vlagtwedde		Essinck
Ellersinghuizen Onst.		Goringh	Vlagtwedde		Friesingh
Ellersinghuizen Vlagt.		Hiddingh	Vlagtwedde		Hoytingh
Ellersinghuizen Vlagt.		Stroedingh	Vlagtwedde		Hulsingh
Ellersinghuizen Vlagt.		Thesingh	Vlagtwedde		Wensingh
Weende	83	Bruiningh	Vlagtwedde		Wiltlingh
Weende		Eemsingh	Laude	42	Hoysingh
Weende		Huistingh	Laude		Schuring
Weende		Liefstingh	Laude		Trenning
Weende		Wijbelingh	Laude		Waarsing
Jipsinghuizen Onst.	80	Elwerinck	Laude		Warmeringh
Jipsinghuizen Vlagt.		Huisingh	Sellingen	33	Harwering
Jipsinghuizen Vlagt.		Leusingh	Sellingen		Hilling
Jipsinghuizen Vlagt.		Pollingh	Sellingen		Meendering
Veele	73	Eefsingh	Hoorn	30	Hoysingh
Veele		Hiddingh	Hoorn		Jolingh
Veele		Hilweringh	Hoorn		Meeningh
Veele		Jolingh	Vriescheloo	22	Hulsingh
Veele		Luiringh	Vriescheloo		Liefstingh
Veele		Mattingh	Wessinghuizen Wed.	20	Rensingh
Veele		Rensingh	Veenhuizen	18	Tensingh
Veele		Renweringh	Veenhuizen		Wilsingh
Wollinghuizen	67	Hardingh	Wedde	14	Wicheringh
Wollinghuizen		Suimeringh			
Wollinghuizen		Teijingh			
Wollinghuizen		Wiltlingh			
Onstwedde	59	Besselingh			
Onstwedde		Bruiningh			
Onstwedde		Donckeringh			
Onstwedde		Hardingh			
Onstwedde		Hinkinck			
Onstwedde		Hubbelingh			
Onstwedde		Huisingh			
Onstwedde		Huitsingh			
Onstwedde		Idinghe			
Onstwedde		Jabbingh			
Onstwedde		Mennersingh			
Onstwedde		Naeningh			
Onstwedde		Nanninges			
Onstwedde		Olingh			
Onstwedde		Rensingh			
Onstwedde		Thedingh			

Ledenvergadering in Bourtange

J.G. ABBES

Landesmuseum in Emden, in december vorig jaar. Dit museum - gevestigd in het voormalige raadhuis van Emden - heeft als vaste collectie o.a. een vermaarde 'Rüstkammer'; een geweldige verzameling wapentuig van de burgerwacht van Emden uit m.n. de zeventiende en achttiende eeuw. Bij deze collectie hoort zelfs het harnas van graaf Lodewijk van Nassau, die hij volgens overlevering gedragen zou hebben tijdens de voor de Staatse troepen fataal verlopen Slag bij Jemmingen (Jemgum) in 1568. Aangezien de Nederlandse Republiek lange tijd een eigen garnizoen in Emden heeft gehad, leek het ons zinvol om eens te gaan praten met het museum over de mogelijkheden om een deel van deze wapencollectie in Bourtange te exposeren. Na een positieve reactie van het Emders museum, oarmde ook het bestuur van de Stichting Vesting Bourtange deze suggestie en besloten werd om de stap te nemen om een nieuwe expositie in te richten. Op 7 mei werd de expositie geopend door de Commissaris van de Koningin, Max van den Berg.

Achtergrond

Het Nederlandse garnizoen in Emden werd in 1744 ontmanteld, omdat toen het graafschap Oost-Friesland toeviel aan de koning van Pruisen, destijds Frederik II ("de Grote"). De reden hiervoor lag gelegen in een oude, schimmige oorkonde, waarin ooit was vastgelegd dat - wanneer het Oostfriesse gravenhuis Cirksena in mannelijke lijn zou uitsterven - het graafschap aan de keurvorst van Brandenburg zou toevallen. In 1744 stierf graaf Carl Edzard van Oost-Friesland zonder mannelijke nakomelingen na te laten en het land werd direct opgeëist door koning Frederik II van Pruisen, de rechtmatige opvolger van de Brandenburgse keurvorsten. Dit was een gegeven dat men in de Nederlandse Republiek al geruime tijd met enige zorg zag aankomen. Het was één van de voornaamste redenen dat men in Bourtange in de jaren rond 1740 de oude plannen van Menno van Coehoorn weer uit de kast haalde en de vesting volgens zijn inzichten nog eens fors uitbreidde. De vesting kreeg nu zijn grootste omvang ooit, waarbij m.n. de Natte Horizon als geheel nieuw element werd toege-

Aanleiding

Op zaterdag 26 juni hebben we onze ledenvergadering gehouden in de vesting Bourtange. Aanleiding hiervoor was het feit dat - voor het eerst sinds jaren - de vaste expositie van de Bourtanger bodemvondsten in De Baracquen is vervangen door een nieuwe wisselexpositie. Deze expositie ontstond naar aanleiding van een bezoek van ondergetekende met dr. W. Jahn, conservator van het Ostfriesisches

voegd. In 1744 werd eveneens het Nederlandse garnizoen in Leeroord (bij Leer aan de Leda) opgeheven; dat lag immers ook in Oost-Frisland. In Bourtange bezit men nog steeds een kostbare herinnering aan dit feit, namelijk het fraaie Avondmaalsilver van Leeroord, dat door de Staten-Generaal aan de garnizoenskerk van Bourtange werd toegewezen (het koperwerk ging naar Coevorden). In Emden bleef de 'Rüstkammer' als de trots van de stad tot op heden bewaard.

Expositie

De expositie is gericht op het alledaagse leven van de in de vesting gelegeerde soldaat in de zeventiende eeuw. Aan de hand van de stukken uit Emden en de Bourtanger bodenvondsten worden verschillende thema's uitgewerkt, zoals religie, handwerk, handel, vrije tijd en gezondheidszorg. Het belangrijkste deel is uiteraard gericht op het wapentuig, waarbij harnassen, pieken en musketten uiteraard niet ontbreken. Een en ander wordt daarbij treffend geïllustreerd door de prenten van Jacob de Gheyn, die de bekende Wapenhandelinghe van Roers, Musquetten ende Spiessen (1608) van prachtige soldatenprenten voorzag. Tien van deze originele prenten zijn in het bezit gekomen van de Stichting Vesting Bourtange en deze worden getoond op de bovenverdieping van de Baracquen. De titel van de expositie is ontleend aan het "generaal commando", dat vanaf de legerhervormingen van prins Maurits en graaf Willem Lodewijk uniform werd toegepast: Loop om hooch hout!

Lezing Hans Hilbrands

Deze expositie was aanleiding om deze keer de ledenvergadering in Bourtange te houden, en wel in de Turfschuur, het verenigingsgebouw van de Hervormde gemeente. Als spreker hadden we uitgenodigd de heer Hans Hilbrands, oud-leraar van SG Ubbo Emmius te Stadskanaal en kenner van wapentuig uit de zeventiende en achttiende eeuw. Hilbrands hield een boeiende lezing, waarbij hij begon met een schets van de nationale en internationale politiek in de zeventiende eeuw. Dat de Nederlandse Republiek in die jaren koploper op het gebied van militaire innovaties was (denk aan de baanbrekende legerhervormingen van prins Maurits en graaf Willem Lodewijk), lag aan een combinatie van factoren. Naast een aantal bijzondere aspecten zoals een zeer hoge stand van

wetenschap en cultuur, maakte een koppeling van een technologisch geavanceerde nijverheid aan de functie van een internationaal distributie- en handelscentrum de Republiek tot een internationale grootmacht op de wapenmarkt. Daarnaast werkte de situatie in Europa mee; er was bijna altijd wel ergens oorlog en hele generaties Nederlanders waren gewend geraakt aan tal van internationale conflicten waarbij de Republiek betrokken was. Te denken valt aan de Tachtigjarige Oorlog en de oorlogen met Frankrijk en Engeland. De binnenlandse behoefte aan bewapening was bijvoorbeeld in het jaar 1621: het Staatse leger (48.090 infanteristen en 4.025 cavalisten), de schutterijen (11.390 man), waardgelders (3.000 man), koopvaardij, handelscompagnieën en de bijbehorende garnizoenen op de handelslocaties, de gelegitimeerde kaapvaart en de ordehandhaving. Maar de Nederlandse wapennijverheid en wapenhandel vormden ook de logistieke ruggengraat van de land- en zeestrijdkrachten van de meeste Europese staten. De Nederlandse wapenexport bevond zich op hoog peil, waarbij zelfs niet werd geschroomd om handel te drijven met aartsvij-

De heer Hilbrands

2 Mevrouw Wind met musket

and Spanje in de hoogtijdagen van de Tachtigjarige Oorlog.

Na de historische inleiding liet Hilbrands verschillende voorbeelden zien van wapens en hun toebehoren uit de zeventiende eeuw. Hierbij onderscheidde hij de verschillende soldaten naar hun uitrustingsstukken:

De infanterie (voetvolk) werd onderverdeeld in:

- Musketiërs. Dit waren soldaten die waren uitgerust met een musket. Dit zware en onhandige lontgeweer werd al snel vervangen door het snaphaan- of vuursteengeweer;
- Piekeniers. Zij waren uitgerust met een lange houten piek. Dit wapen werd tot 1713 gebruikt;
- Harquebussiers. Zij waren uitgerust met een haakbus; een kort geweer dat genoemd werd naar de haak aan de schacht.

De cavalerie (ruiters) onderscheidde men in:

- Kurassiers. Dit waren soldaten die een helm en een borstharnas droegen;
- Harquebussiers. Zie boven. Rond 1650 verdween dit onderdeel uit de organisatie;
- Dragonders. Deze ruiters ontleenden hun naam aan de draak die op het regimentsvaandel was afgebeeld.

De artillerie (schutterij) was verdeeld in:

- Kanonniërs. Dit waren schutters die de kanonnen en mortieren bedienden;
- Grenadiërs. Deze schutters waren uitgerust met handgranaten. Zij maakten sinds 1672 deel uit van het leger.

Musketiërs en piekeniers droegen verder een rapier; een lange puntige degen. Ruiters waren uitgerust met pistolen en een sabel.

Met tal van - vaak zeer fraaie - voorbeelden (die de toehoorders ook mochten vasthouden) wist Hilbrands de diversiteit en functionaliteit van het zeventiende eeuwse wapentuig goed neer te zetten. Al met al een boeiend verhaal, dat werd afgesloten met - uiteraard - een bezoek aan de tentoonstelling zelf.

Westerwoldse VOC opvarenden

G.J. MEIJER

Tijdens onderzoek naar mijn familie ben ik via internet op de site van het nationaal archief gekomen (<http://vocopvarenden.nationaalarchief.nl>) Op deze site staat een database, waarin VOC-opvarende zijn te vinden van de schepen die tussen 1700 en 1795 naar de Oost voeren. In deze database staat:

- de naam, plaats van herkomst en functie van de opvarende
- het einde van zijn dienstverband (plaats, tijd en wijze)
- bezit van een maandbrief (zo'n maandbrief bevatte een verplichting van de VOC om maximaal drie maandelonen per jaar aan de familie van de opvarende uit te betalen uit zijn tegoed) en een transportbrief (overdraagbare schuldbekentenis) door de opvarende
- de scheepsnamen waarmee is gevaren
- de vertrek data en plaats van de tocht naar de Oost

- de aankomst en vertrek data bij Kaap de Goede Hoop
- de aankomst data en plaats in de Oost

De laatste gegevens komen uit de database Dutch Asiatic Shipping (DAS) (<http://www.inghist.nl/Onderzoek/Projecten/DAS/search>). Tussen 1595 en 1795 vertrokken onder het gezag van de Verenigde Oost Indische Compagnie en de voorafgaande voorcompagnieën meer dan 4700 schepen van Nederland naar Azië en ondernamen ruim 3400 schepen de terugreis. De gegevens van deze scheepvaart zijn ondergebracht in Dutch-Asiatic Shipping, een project van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis.

In de database van de VOC opvarende ben ik ook ca. 65 vermeldingen van VOC-opvarende uit Westerwolde / Bellingwolde / Blijham tegen gekomen. Deze heb ik de een spreadsheet bijgevoegd. Ik heb daarin de persoonsgegevens en meeste gegevens van de tocht in opgenomen. (In de database van DAS, zijn nog meer gegevens van de tocht te vinden, met name wie de kapitein was, tonnage van het schip, waar en wanneer het schip gebouwd is, wie op de tocht megingen etc.)

Nog niet alle gegevens zijn verwerkt in de database. Tot 2012 zullen de gegevens worden aangevuld. Het is dus mogelijk dat nog niet alle vermeldingen van Westerwolders zijn opgenomen. Zie het hiervoor genoemde webadres.

Toelichting bij de tabellen op de volgende pagina's

Functie	Omschrijving
Matroos	waak- en roergang; laden en lossen; reinigen, teren en kalfaten van het schip; af- en aanslaan van de zeilen; helpers van de onderofficieren. Ook wel bootsgezel
Ondermeester	medische zorg
Oppermeester	medische zorg
Bosschiet	ervaren matroos, ook belast met het afvuren van een kanon
Tweede meester	medische zorg
Derde meester	medische zorg
Jongmatroos	lichtmatroos
Kwartiermeester	directe controle op groepen manschappen, rondeling warm eten en ordehandhaving tijdens het schaften
Adelborst	rangbenaming van militairen die tot zeeofficier werden opgeleid
Derdewaak	Derde stuurman
Luitenant (zeeman)	rond 1750 opperstuurman; vanaf 1783 onderstuurman
Tweede luitenant	in rang na de luitenant (zeeman)
Konstabelsmaat	helper van de konstabel

Reden uit dienst	Omschrijving
Vermist	Niet bij de monstering verschenen en de reden is niet bekend in het scheepssoldijboek ook wel 'absent' genoemd
Laatste vermelding	Er wordt geen reden gegeven voor het einde van het dienstverband
Absent bij afvaart	meestal opvarenden die al een voorschot (gage op de hand) hebben gehad, maar bij de monstering aan boord, voor het afvaren, niet zijn komen opdagen. Sommigen zijn wel aanwezig, maar niet (meer) geschikt voor het werk.

VOC - Opvarende			BRON: http://www.inghist.nl/onderzoek/projecten/DAS BRON: http://vocopvarenden.nationaalarchief.nl				
Naam opvarende	Afkomstig van	Vermeld in Cj en RMA Wegman	Functie bij indiensttreding	Uitgevaren met schip	Datum uit dienst	Reden uit dienst	Waar uit dienst
1 Jan Jansse	Benningwolde		Bosschieter	Schagen	00-00-1769	gerepatrieerd	Blijdorp
2 Jan Jansse	Benningwolde		Matroos	Huis te Boede			
3 Jan Jansse Schanscher	Benningwolde		Matroos	Ridderkerk	00-00-1771	gerepatrieerd	Schoonzicht
4 Jan Jansse Schansker	Benningwolde		Matroos	Bot	00-00-1773	gerepatrieerd	Alkemade
5 Jan Jansse Schansker	Bellingwolde		Kwartiermeester	Groenendaal	00-00-1775	gerepatrieerd	Pallas
6 Hendrik van Braamhorst	Bellingwolde		Konstabelsmaat	Flora	16-01-1736	overleden	Flora
7 Barend Koors	Bellingwolde		Soldaat	Krabbedijke	24-06-1751	overleden	Azie
8 Folkert van der Laan	Benningwolde		Jongmatroos	Wakkerheid	00-00-1775	gerepatrieerd	Honkoop
9 Folkert van der Laan	Billingwolde		Tweede Luitenant	Java	09-09-1784	overleden	Azie
10 Albert Henkens	Benningwolde		Matroos	Vredenhof	21-06-1779	weggelopen	Azie
11 Jurriaan Bontjes	Bellingwolde		Soldaat	Kerkwijk	03-08-1751	overleden	Azie
12 Ernst Wubbes	Benningwolde		Matroos	Leiderdorp	06-05-1772	overleden	Leiderdorp
13 Wilke Jurts	Bellingwolde		Soldaat	Hertog van Brunswijk	22-03-1794	laatste vermelding	Kaap de Goede Hoop
14 Gerrit Harmsz	Blijvenham		Soldaat	Huis de Vlotter	00-00-1731	gerepatrieerd	Kommerrust
15 Gerrit Harmense	Blijham			Raadhuis van Middelburg			
16 Gerrit Hermsz	Blijham		Soldaat	Kasteel van Woerden	13-04-1732	overleden	Kasteel van Woerden
17 Lambert Jansen	Bleijham		Matroos	Sloten	00-00-1758	gerepatrieerd	Sloten
18 Jan Hendrik Geesen	Blijham		Soldaat	Avenhorn	10-09-1787	overleden	Azie
19 Wolke Cornelisz	Blijham		Bosschieter	Zon	22-01-1773	overleden	Zon
20 Dirk ter Veer	Bourtange		Matroos	Huis te Marquette	05-03-1742	overleden	Azie
21 Dirk ter Veer	Bourtange			Streefkerk			
22 Barend Wennink	Bourtange		Soldaat	Lage Polder	15-08-1742	overleden	Azie
23 Jacobus van Beek	Boertang		Soldaat	Gouverneur Generaal de Cle	02-08-1785	laatste vermelding	Azie
24 Geert Hendriks	Boertang		Soldaat	Oranjezaal	00-00-1755	gerepatrieerd	Ruiteveld
25 Gerrit Hendriks	Bourtang		Bosschieter	Sparenrijk	05-01-1761	laatste vermelding	Azie
26 Dirk Velthuijs	Bourtang		Adelborst	Delfland	21-02-1720	overleden	Azie
27 Fredrik Hillvers te Velthuijs	Bortang		Matroos	Buitenzorg	03-06-1758	overleden	Buitenzorg
28 Christiaan Vos	Bourtange		Soldaat	Huis te Manpad	13-03-1754	overleden	Azie
29 Fokke Harmensz	Bourtange		Soldaat	s-Gravezande	24-08-1760	overleden	Azie
30 Jan Willem Beerens	Bourtange		Soldaat	Hogersmilde	00-00-1755	gerepatrieerd	Zuiderburg
31 Jurrien Hendriks	Bourtange		Ondertimmerman	Delfshaven	00-00-1780	gerepatrieerd	Java
32 Hendrik Wiersma	Bourtange		Jongmatroos	Jonge lieve	29-12-1768	overleden	Ijsselmonde
33 Hans Adam Leethus	Bourtang		Soldaat	Eendracht	08-04-1772	overleden	Azie
34 Everhardus Gustaaf Sels	Bourtange		Derdewaak	Diamant	00-00-1784	gerepatrieerd	Java
35 Everhardus Gustaaf Sels	Bourtang		Luitenant (zeeman)	Sparenrijk	13-06-1790	overleden	
36 Everhardus Gustaaf Sels	Bourtang			Java			
37 Everhardus Hiller	Boertang		Matroos	Hoop	31-03-1791	overleden	Azie
38 Willem Geerts	Bourtange		Soldaat	Generale Vrede	00-00-1744	gerepatrieerd	Domburg
39 Salon van Hagt	Bourtang		Derde meester	Jerusalem	00-00-1764	gerepatrieerd	Welgelegen
40 Salon van Hagt	Boertang		Tweede meester	Welgelegen	00-00-1766	gerepatrieerd	Scholtenburg
41 Solon van Hagt	Bourtang		Opmermeester	Keukenhof	31-08-1793	laatste vermelding	Kaap de Goede Hoop
42 Jan Besseling	Onstwedder		Jongmatroos	Barbestein	07-06-1730	overleden	Azie
43 Else Albertz Hensis	Ontwent	dl 4, p. 387	Matroos	Rust en Werk	29-05-1749	Ontslagen	Azie
44 Dirk Geers Kremer	Onstwerren	dl 4, p. 316	Jongmatroos	Huisduinen	31-03-1787	overleden	Huisduinen
45 Jan Jans	Rosewinkel		Soldaat	Constantia	25-05-1796	overleden	Azie
46 Ferdinand Staffel	Rosewinkel		Soldaat	Aschat	00-00-1771	absent bij afvaart	Nederland
47 Christoffel Werner	Sellingen		Soldaat	Hercules	21-11-1758	overleden	Azie
48 Michiel Tines	Sellingen		Soldaat	Zuid Beveland	25-03-1758	overleden	Zuid Beveland
49 Engel Reijns	Vlagtwedde	dl 2, p. 313	Jongmatroos	Vlietlust	12-06-1768	overleden	Vlietlust
50 Fredrik Sickens	Vlagtwedde	dl 2, p. 181	Tweede meester	Elsbroek	00-00-1735	gerepatrieerd	Westkappelle
51 Roulaf Harmse	Vlagtwedde		Matroos	Zeepaard	25-07-1781	overleden	Azie
52 Engbert Willems Brouwer	Vlagtwedde	dl 2, p. 249	Kwartiermeester	Recht door Zee	09-09-1793	overleden	Azie
53 Gerrit Harmensz	Vrieskeloo		Matroos	De Drie Papegaaien	04-07-1754	overleden	Azie
54 Hendrick Jan Stobbe	Wedde	dl 6, p. 374 ?	Soldaat	Schonewal	29-12-1706	overleden	Azie
55 Balthasar Pietersz	Wedde		Matroos	Vrouwe Margaretha Maria	00-00-1771	gerepatrieerd	bot
56 Jan Melles	Wedde		Matroos	Nijenborg	00-00-1765	gerepatrieerd	Blijdorp
57 Jan Melles	Wedde		Matroos	Huis te Bijweg			
58 Gerrit Huijzing	Wedde		Ondermeester	Krabbedijke	00-00-1751	gerepatrieerd	krabbedijke
59 Gerrit Stuijsing	Wedde		Opmermeester	Huis te Rensburg	00-00-1753	gerepatrieerd	huigenwaard
60 Gerrit Huising	Wedde		Opmermeester	Giessenburg	00-00-1756	gerepatrieerd	Wildrijk
61 Gerrit Huijsingh	Wedde		Opmermeester	s Gravezande	28-01-1769	vermist	Azie
62 Hendrik Anthonij Gunster	Wedde		Bosschieter	Ceylon	31-08-1794	Laatste vermelding	Azie
63 Steffen Antoons	Wedde	dl 6, p. 153/3	Bosschieter	Berkhout	30-06-1794	vermist	Azie
64 Engelke Claasz	Westerwolde		Soldaat	Weltvreden	26-08-1787	overleden	Azie
65 Jan van der Scheer	Westerwolde		Soldaat	Nederlands Welvaren	23-05-1791	overleden	Azie

Gegevens van de vaart						Gegevens van de terugvaart							
Datum Vertrek	Plaats Vertrek	Aankomst Kaap de Goede Hoop	Vertrek Kaap de Goede Hoop	Datum Aankomst	Plaats Aankomst	Naam van het Schip	Datum Vertrek	Plaats Vertrek	Aankomst Kaap de Goede Hoop	Vertrek Kaap de Goede Hoop	Datum Aankomst	Plaats Aankomst	
1	21-09-1767	Texel	25-12-1767			Blijdorp	06-11-1768	Batavia	02-02-1769	03-04-1769	18-07-1769	Rammekens	
2				05-01-1768	07-05-1768	Batavia							
3	02-10-1769	Texel	16-02-1770	05-03-1770	20-05-1770	Batavia	Schoonzicht	19-01-1771	Batavia	02-04-1771	30-04-1771	10-08-1771	Texel
4	26-09-1771	Texel	08-01-1772	19-02-1772	10-05-1772	Batavia	Alkemade	04-10-1772	Coromandel	26-01-1773	04-02-1773	07-06-1773	Texel
5	09-12-1773	Texel	24-04-1774	23-05-1774	26-07-1774	Batavia	Pallas	20-10-1774	Coromandel	16-01-1775	02-03-1775	23-06-1775	Texel
6	30-05-1735	Rammekens	23-10-1735	15-11-1735	28-02-1736	Ceylon							
7	19-06-1749	Texel	10-11-1749	03-12-1749	07-03-1750	Batavia							
8	20-05-1774	Texel	11-09-1774	09-10-1774	26-12-1774	Batavia	Honkoop	21-01-1775	Batavia	26-03-1775	18-04-1775	17-07-1775	Texel
9	07-07-1782	Texel	02-12-1782	06-05-1783	30-07-1783	Batavia							
10	09-12-1777	Texel	19-03-1778	02-04-1778	05-07-1778	Batavia							
11	12-07-1749	Texel	11-12-1749	02-01-1750	26-04-1750	Batavia							
12	30-12-1771	Texel	12-05-1772	09-06-1772	17-08-1772	Batavia							
13	07-11-1793	Texel	08-03-1794	17-04-1794	09-07-1794	Batavia							
14	18-12-1719	Texel	05-05-1720				Kommerrust	09-12-1730	Ceylon	21-03-1731	11-04-1731	30-07-1731	Texel
15				06-10-1720	18-01-1721	Batavia							
16	30-10-1731	Texel	22-04-1732	18-05-1732	01-08-1732	Batavia							
17	08-12-1756	Texel	12-03-1757	23-03-1757	31-07-1757	China	Sloten	22-01-1758	China	16-04-1758	28-04-1758	03-09-1758	Texel
18	26-12-1784	Texel	20-04-1785	16-05-1785	11-08-1785	Batavia							
19	24-12-1772	Texel	27-06-1773			Kaap de Goede Hoop							
20	21-05-1739	Texel	16-10-1739										
21				01-01-1740	28-04-1740	Batavia							
22	25-12-1735	Texel	24-05-1736	08-06-1736	21-08-1736	Batavia							
23	12-10-1783	Rammekens	22-01-1784	14-02-1784	06-05-1784	Batavia							
24	05-06-1752	Texel	15-10-1752	05-11-1752	23-01-1753	Batavia	Ruiteveld	18-01-1755	Batavia	20-03-1755	06-04-1755	29-06-1755	Texel
25	06-12-1759	Texel	18-03-1760	10-05-1760	19-07-1760	Batavia							
26	21-09-1718	Goeree	17-01-1719	18-02-1719	15-05-1719	Batavia							
27	07-05-1758	Texel	27-08-1758	20-09-1758	11-12-1758	Batavia							
28	28-12-1752	Texel	23-03-1753	14-04-1753	06-07-1753	Batavia							
29	21-06-1759	Goeree	27-10-1759	15-11-1759	10-02-1760	Batavia							
30	07-01-1747	Texel	18-06-1747	21-07-1747	02-11-1747	Ceylon	Zuiderburg	01-02-1755	Ceylon	19-04-1755	02-05-1755	24-08-1755	Texel
31	27-09-1774	Goeree	15-01-1775	02-02-1775	28-04-1775	Batavia	Java	18-01-1780	China	23-03-1780	08-04-1780	24-07-1780	Texel
32	24-11-1767	Texel	19-03-1768	05-04-1768	08-06-1768	Batavia							
33	02-07-1758	Texel	04-11-1758	22-12-1758	16-04-1759	Batavia							
34	18-12-1780	Texel	02-04-1781	17-04-1781	09-07-1781	Batavia	Java	17-11-1783	Batavia	17-02-1784	20-03-1784	16-06-1784	Texel
35	12-12-1784	Texel	04-04-1785										
36				28-05-1785	11-08-1785	Batavia							
37	10-10-1784	Texel	27-12-1784	16-01-1785	24-04-1785	Batavia							
38	23-01-1718	Texel	06-05-1718	03-06-1718	23-08-1718	Batavia	Domburg	17-10-1743	Batavia	12-01-1744	12-03-1744	04-07-1744	Texel
39	09-12-1762	Texel	16-03-1763	29-04-1763	11-08-1763	Bengalen	Welgelegen	12-11-1763	Bengalen	14-02-1764	03-03-1764	10-06-1764	Texel
40	15-11-1764	Texel	12-02-1765	14-04-1765	28-07-1765	Bengalen	Scholtenburg	16-11-1765	Bengalen	06-02-1766	01-03-1766	15-06-1766	Texel
41	01-12-1766	Texel	05-03-1767	22-03-1767	28-05-1767	Batavia							
42	28-05-1729	Rammekens	05-10-1729	02-11-1729	14-02-1730	Batavia							
43	28-10-1747												
44	17-10-1786	Texel	24-02-1787	25-03-1787	16-06-1787	Batavia							
45	08-07-1793	Goeree	12-11-1793	08-12-1793	18-02-1794	Batavia							
46	11-01-1771	Texel	26-04-1771	24-05-1771	10-09-1771	Batavia							
47	18-10-1757	Rammekens	19-01-1758	23-02-1758	26-05-1758	Batavia							
48	18-10-1757	Rammekens	05-01-1758	05-02-1758	05-05-1758	Batavia							
49	20-12-1767	Texel	02-04-1768	29-04-1768	07-12-1768	Ceylon							
50	05-11-1732	Texel	09-03-1733	27-03-1733	02-07-1733	Batavia	Westkappelle	07-10-1734	Batavia	31-12-1734	03-03-1735	26-06-1735	Rammekens
51	06-01-1779	Texel	13-04-1779	06-05-1779	03-07-1779	Batavia							
52	11-07-1792	Texel	23-11-1792	09-12-1792	20-02-1793	Batavia							
53	03-10-1752	Texel	06-03-1753	25-03-1753	14-06-1753	Batavia							
54	03-01-1704	Wielingen	12-05-1704	02-06-1704	04-08-1704	Batavia							
55	17-12-1768	Texel	06-08-1769	13-09-1769	19-11-1769	Batavia	Bot	17-12-1770	China	10-03-1771	27-03-1771	07-07-1771	Texel
56	08-05-1763	Texel	03-05-1765				Blijdorp	31-12-1765	Batavia	26-03-1766	16-04-1766	15-07-1766	Rammekens
57				23-09-1765	21-12-1765	Batavia							
58	19-06-1749	Texel	10-11-1749	03-12-1749	07-03-1750	Batavia	Krabbendijke	30-11-1750	Ceylon	11-02-1751	05-03-1751	10-06-1751	Texel
59	05-10-1751	Texel	11-02-1752	04-03-1752	01-07-1752	Batavia	Huigenwaard	22-10-1752	Batavia	18-12-1752	02-02-1753	03-05-1753	Texel
60	23-10-1753	Texel	18-01-1754	10-02-1754	21-04-1754	Batavia	Wildrijk	15-11-1755	Bengalen	04-02-1756	03-03-1756	26-07-1756	Texel
61	15-06-1763	Texel	20-10-1763	12-11-1763	19-02-1764	Batavia							
62	15-01-1793	Texel	11-04-1793	06-05-1793	09-07-1793	Ceylon							
63	24-11-1792	Texel	21-03-1793	10-04-1793	13-07-1793	Batavia							
64	07-01-1747	Texel	21-06-1747	21-07-1747	12-10-1747	Batavia							
65	25-11-1788	Texel	24-03-1789	24-04-1789	07-07-1789	Batavia							

Westerwoldse import

Duitse immigranten in de gemeentes Onstwedde en Vlagtwedde in de 19^e eeuw (13)

J. GEERTSEMA

Inleiding

In het historische deel zal verder worden ingegaan op de oorzaken van de moeizame samenwerking tussen overheid en kerkelijke vrijheid. In dit gedeelte gaat het over de verdeling van rechten tussen wereldse overheid en de kerk, in Drenthe en de nederzetting Groningen, rond het jaar 1040.

Daarop volgen de parentelen Cone/Kone en Schomaker (1^e deel).

Mijn bijzondere dank gaat (ook) deze keer uit naar de heren A. Schomaker en J. Sijbom, voor hun bijdrage aan het genealogische deel.

Historie (deel 13)

7^e gedeelte betreffende het onderwerp: Aspecten van machtsuitoefening door en voor de kerk(en) in relatie met die van de wereldlijke overheden

Overdracht van rechten, gericht op behoud van belangen

Alle schenkingen en overdracht van rechten gebeurden niet zo maar. De driedeling van het grote rijk van Karel de Grote en zijn zoon Lodewijk de Vrome (zie jrg. 30, nr.2, jun.2009, p.48) was na 30 jaar al weer gedeeltelijk ongedaan gemaakt doordat het het Middenrijk toen werd samengevoegd met het Oost-Frankische Rijk. De toenmalige koning van het Oost-Frankische Rijk, Hendrik I, probeerde de bisschop van Utrecht te paaien, om zo meer greep te krijgen op dit Middenrijk. Zeker omdat deze bisschop in het Lotharingse gedeelte van het Middenrijk veel macht bezat. De bisschoppen van Utrecht profiteerden veel van dit soort schenkingen. Omgekeerd gold dat ook. De bisschoppen die al veel macht hadden konden ook eisen stellen aan de koningen en keizers, vanwege hun inzet en bijdragen op politiek gebied.

Dat er toch soms een behoorlijke tijd kon liggen tussen het doen van een belofte en het inlossen daarvan, bleek ook bij bepaalde schenkingen.

Dat bleek al in het jaar 944, toen er al sprake was van een schenking van de wildban en het foreestrecht aan de bisschop over het toenmalige Drenthe. Koning Otto I beval toen dat in Drenthe de wildban gehandhaafd bleef, en dat men niet zonder de toestemming van bisschop Balderik van Utrecht mocht jagen. Het foreestrecht was meer dan jachtrecht; het hield het beheer en beschikkingsrecht over woeste gebieden in. Het woord *foreest*, *Forst* en *forêt* had in de middeleeuwen ook een ruimere betekenis dan bos of woud. Het was een dunbevolkt domeingod, waarbij bos wel een hoofdbestanddeel vormde, maar dat ook bestond uit vlak veld, water en weilanden.

In 1006 gaat keizer Hendrik II deze wildban bevestigen aan bisschop Ansfried.

In het jaar 1024 zegde Koenraad II grafelijke rechten over Drenthe toe aan bisschop Adelbold II van Utrecht. De bevestiging liet anderhalf jaar op zich wachten, maar de feitelijke uitvoering gebeurde pas in 1046. In dat jaar waren beide machthebbers reeds opgevolgd, zoals we de vorige keer gezien hebben, namelijk door respectievelijk Hendrik III en Bernold.

Een verklaring voor het feit dat het soms jaren duurde voordat een toekenning van bepaalde rechten geëffectueerd kon worden is, dat de uitoefening van de verkregen rechten wel vereiste dat men kon beschikken over voldoende juridische en militaire bevoegdheden.

Zeker wanneer men op afstand bestuurde diende men daarbij ook nog bepaalde *pieds-à-terre* (*letterlijk: voeten aan de grond*) te bezitten, dat wil zeggen bezittingen in het betreffende gebied, vanwaaruit men z'n gezag kon laten gelden. De aanvulling van grafelijke rechten op de foreestrechten vergrootten daardoor ook de macht van de bisschop op zo'n gebied.

Bij de schenking van '*villa Cruoninga*' (met een C dus, volgens de officiële oorkonde) is ook de grafelijkheid mee overgedragen, waarschijnlijk omdat die daarvoor nog in handen was van de koning.

De uitoefening van de grafelijke rechten hield

met name in het handhaven van vrede en veiligheid. In die tijd impliceerde dit, dat men het gewoonrecht of ongeschreven recht toepaste, zonder daarin zelf een oordeel te moeten vellen. Wel was men verantwoordelijk voor de uitvoering daarvan.

Tevens was men leider van militaire operaties, waarbij men bij bedreigingen van buitenaf de taak had om de weerbare mannen op te roepen.

Ook aanleg en onderhoud van wegen en dijken bijvoorbeeld behoorden tot het takenpakket.

Maar wat zeker belangrijk was, was de bescherming van de Kerk, de kerkelijke bezittingen en de ambtsdragers.

Het landgoed in de nederzetting Groningen dat in 1040 aan de bisschop werd geschonken, bestond uit gebouwen, landerijen, wegen, wateren, horigen, munt- en tolrecht en de grafelijke rechtspraak. Dat er sprake was van een koninklijk landgoed geeft ook het belang van de vesting Groningen aan. Dit soort goederen waren meestal te vinden op strategische plaatsen, op plaatsen waar waterwegen bij elkaar kwamen, bij kruispunten van verschillende doorgaande wegen, of bij de overgang van verschillende landschapstypes. Zulke plaatsen waren van strategisch en economisch belang voor de koning of keizer.

Het dorp Groningen en het Gorecht behoorden toen nog officieel bij Drenthe, de Maartenskerk (voorganger van de Martinikerk) zou al voordat Liudger actief werd op het Hoogeland, vanuit Utrecht zijn gesticht. Waarschijnlijk zullen de

banden tussen Drenthe enerzijds en Groningen en Gorecht anderzijds ook wel niet zo sterk zijn geweest.

Dit betekent echter niet dat dit geschonken gebied helemaal als een afgesloten gebied gekenschetst kan worden. Ook abdij Werden a/d Ruhr had namelijk bezittingen in en rondom de nederzetting Groningen, waarschijnlijk van oorsprong ook overgedragen koninklijke domeinen. Ergens aan de Ebbingestraat zou zich een hof hebben bevonden.

Bovenbeschreven verschuiving van rechten kan niet losgezien worden van de ontwikkelingen in de noordelijke gebieden. De groei van de bevolking vooral als gevolg van ontginningen, en daarmee gepaard gaande ontwikkeling van nieuwe woonkernen, stimuleerden de wereldlijke heersers om het beheer over ontgonnen en nog te ontginnen gebieden duidelijker in wetgeving vast te leggen, teneinde de greep op het eigen territorium vast te houden. Vergroting van de macht van de bisschop was dan ook wenselijk, om dit beheer in naam van de koning of keizer op zich te nemen. Waarschijnlijk is er nog een opsplitsing gemaakt tussen domkapittel van Utrecht en de bisschop van Utrecht, zodanig dat het kapittel de gewone goederen en overheidsrechten ging beheersen en de bisschop de overheidsrechten zou gaan uitoefenen.

(Wordt vervolgd)

Familie Cone / Kone

Johann Bernard Cone / Berend Kone (* Niederlangen 26.3.1797; landbouwer 1850/76; ov. Horsten 29.2.1876) huwt op 14.6.1836 met **Hermina / Harmina Schulte** (* Dankern 19.8.1811, ov. Horsten 11/12.1.1889, 78 jr).¹

A-1 **Johann Heinrich / Jan Hendrik Cone / Kone** (* Rütenbrock 23.12.1838; arbeider 1866/95; ov. Horsten 9.8.1897) huwt te Onstwedde op 6.9.1866 met **Anna Maria Zurvehr / Zurpheer** (* Wesuwer Brook 27.4.1837.; ov. Horsten 1.10.1904).

a. **Maria Gebiena Kone** (* Horsten 18.11.1867, ov. Horsten 25.11.1867).

b. **Harmina Kone** (* Horsten 18.11.1867; ov. Horsten 24.11.1916) huwt op 30.1.1904 te Onstwedde met **Theodor Siepe** (* Oberkirchen 1868 ca.; arbeider 1904/5; zoon van Heinrich Siepe en Anna Maria Vorwald).

(1) **Antonius Hendrikus Siepe** (* Horsten 19.1.1905).²

c. **Maria Gebina Kone** (* Horsten 2.11.1869; Horsten 15.2.1939) huwt op 28.8.1897 te Onstwedde met **Petrus Arends** (* Onstwedde 10.9.1868; arbeider 1897/99/1900/4/5/8/2/51, landbouwer 1938; ov. Horsten 15.3.1951; zoon van landbouwer Lammert Arends en Geertruida Ottens).

(1) **Lambertus Arends** (* Horsten 2.1.1899; arbeider 1922/38; ov. Horsten 19.7.1938) trouwt op 6.5.1922 te Onstwedde met **Harmanna Gerharda de Groot** (* Vlagtwedde 1897 ca.; dochter van Harmannus Geerts de Groot en Hinderika Manning).

a) **Hendrik Arends** (* Horsten 18.8.1900, ov. Horsten 18.12.1908).

- b) **Geertruida Arends** (* Horsten 26.4.1904, ov. Horsten 24.5.1905).
- d. **Anna Margaretha Cone** (* Horsten 17.4.1873, ov. Musselkanaal 17.7.1937) huwt op 6.7.1895 te Onstwedde met **Johann Wilhelm Cramer** (* Onstwedde 1867; arbeider 1895/9/1900/11, landbouwer 1924/48; ov. Onstwedde 4.1.1948 ca.; zoon van arbeider Otto Cramer en Anna Gezina Schuten).
- (1) **Hendrik Otto Cramer** (* Horsten 21.4.1896, ov. Horsten 4.3.1899).
 - (2) **Otto Cramer** (* Oomsberg 14.2.1900; landbouwer; Oomsberg 26.1.1924).
 - (3) **Johannes Henderikus Cramer** (* Oomsberg 24.10.1904).
 - (4) **Herman Cramer** (* Oomsberg 1910 ca., Oomsberg 29.3.1911).
 - (5) **Anna Maria Cramer** (* Onstwedde 1912 ca., Oomsberg 6.6.1921).
- e. **Berend Hendrik Kone** (* Horsten 3.5.1876; landbouwer 1904/5/8/11/41; ov. Horsten 31.5.1941) huwt op 21.5.1904 te Onstwedde met **Maria Gezina Wolbers** (* Vlagtwedde 1873 ca., ov. Horsten 25.2.1927; zoon van landbouwer Rudolph Stephan Wolbers en Anna Engel Tholen).
- (1) **Anna Maria Kone** (* Horsten 25.4.1905).
 - (2) **Anna Engelina Kone** (* 1908 ca., ov. Horsten 23.6.1911, 3 jr).
 - (3) **Johann Heinrich Kone** (* Horsten 1910 ca., ov. Horsten 18.6.1911, 1 jr).
 - (4) **Johann Heinrich Kone** (* Onstwedde 1915 ca., ov. Horsten 8.8.1917, 2 jr).
- A-2 **Hermann Heinrich / Harm Hendrik Cone / Kone** (* Rütenbrock 27.5.1842 ca.; arbeider 1872/87/90/93/96/99, boerenknecht 1873; landbouwer 1880/83/1906/08, schaapherder 1900/02/04; ov. Mussel 31.8.1908) huwt op 18.5.1872 te Onstwedde met **Regina Zomer** (* Horsten 28.2.1856 ca.; arbeidster; ov. Mussel 4.9.1913; dochter van Gerrit Jan Zomer en Anna Geertruida Heller).
- a. **Hermine Cone** (* Oomsberg 20.8.1872) trouwt op 19.5.1900 te Onstwedde met **Roelf Geerts** (* Uithuizen 3.7.1871; arbeider 1900/1/9; ov. Mussel 18.7.1950; zoon van Frans Geerts en Anna Sleumer).
- (1) **Anna Geerts** (* Stadskanaal 20.3.1901).
 - (2) **Herman Henderikus Geerts** (* Stadskanaal 19.8.1904).
 - (3) **Regine Hermine Geerts** (* 1907 ca.; ov. Mussel 4.12.1909).³
- b. **Berent Kone** (* Mussel 31.3.1875; arbeider 1904/5/20; Mussel 24.5.1920) trouwt op 9.4.1904 te Onstwedde met **Engelina Kaijser** (* Onstwedde 30.9.1875; dochter van arbeider Callisfus Adolph Kaijser en Maria Elizabeth Veenker).
- (1) **Maria Kone** (* Mussel 11.1.1905, ov. 8.3.1992).
- c. **Johannes Kone** (* Mussel 2.8.1877; arbeider 1902/4/5; Blekslage 26.8.1963) huwt op 21.6.1902 te Onstwedde met **Henderika Slosser** (* Onstwedde 1877 ca.; dochter van arbeider Wilhelmus Harmannus Slosser en Anna Margaretha Scholte).
- (1) **Regina Kone** (* Mussel 8.2.1904).
 - (2) **Wilhelmus Kone** (* Mussel 20.12.1905, ov. 31.8.1999) gehuwd met Gezina Maria Ruschen (* 3.3.1912, ov. 19.2.1964).
- d. **Anna Geertruida Kone** (* Mussel 31.10.1880; dienstmeid; ov. Ter Apel 2.5.1950) huwt op 10.11.1906 te Vlagtwedde met **Joannes Hermanus Specken** (* Musselkanaal 5.10.1872; schoenmaker 1906/26; ov. Emmen 20.3.1926; zoon van schoenmaker Hermann Heinrich Specken en Engelina Geertruida Gezina Valk; wed. van Maria Catharina Smits). Anna Geertruida hertrouwt met Tomas Zuidinga.
- e. **Heinrich Kone** (* Mussel 24.11.1883, ov. Kopstukken 15.5.1961) trouwt op 19.9.1914 te Onstwedde met **Maria Mensen** (* Horsten 14.4.1879, ov. Kopstukken 17.6.1962; dochter van Jozef Mensen en Maria Scholte; wed. van Adolf Schlimbach).
- f. **Harmannes Bernardus Kone** (* Mussel 8.5.1887; arbeider 1915/22; ov. Musselkanaal 12.4.1960) trouwt op 22.5.1915 te Onstwedde met **Anna Maria Budde** (* Onstwedde 1888 ca.; dochter van arbeider Herman Budde en Maria Gezina Zandman). Wett. 1 kind.
- (1) **N. Kone** (* /ov. Kopstukken 23.5.1922).
- g. **Maria Kone** (* Mussel 14.9.1890) huwt op 10.5.1916 te Onstwedde met **Jan Harm Scholte** (* Onstwedde 1882 ca.; kleermaker; zoon van Jan Hendrik Scholte en Wilhelmina Zomer).
- (1) **Jan Hendrik Scholte** (* Onstwedde 1917 ca., ov. Musselkanaal 16.11.1918, 1 jr).

- h. **Herman Heinrich / Herman Hendrik Kone** (* Mussel 24.7.1893; arbeider) trouwt op 4.2.1916 te Gilze en Rijen met **Dimphena / Dymphna Broers** (* Gilze en Rijen; dochter van Pieter Broers en Johanna Catharina Bruininks).
(1) **Herman Henricus Kone** (* Gilze 1916 ca.; ov. Kopstukken 21.11.1918).
- i. **Griet Regina Kone** (* Mussel 31.10.1896, ov. 3.5.1973) trouwt op 22.5.1915 te Onstwedde met **Johan Bernard Schulte** (* Onstwedde 1891 ca.; arbeider 1915, landbouwer 1924; ov. 12.5.1969; zoon van arbeider Johan Bernard Schulte en Maria Gesina Scholte).
(1) **Maria Gesina Schulte** (* Onstwedde 1922 ca., ov. Kopstukken 17.2.1924).
- j. **Jan Cone** (* Mussel 20.7.1899, ov. 22.4.1975; arbeider 1933/43) huwt op 24.4.1925 te Odoorn met **Anna Maria Scholtens** (* Valthermond 31.12.1899, ov. 28.1.1969; dochter van Jan Berend Scholtens en Anna Catharina Schepers).
(1) **Anna Catharina Cone** (* Valthermond ca. febr. 1933, ov. Valthermond 9.3.1933)
(2) **N. Cone** (* /ov. Valthermond 5.1.1943).
- A-3 **Hermannus Bernardus Cone** (Rütenbrock 21.1.1844; boerenknecht, arbeider 1874/83/95 landbouwer 1877; ov. Stadskanaal 25.7.1903) huwt op 3.5.1873 te Onstwedde met **Mechelina Hendrika Smit** (* Solwert, Appingedam 10.9.1841; dochter van Harmannus Ottes Smit en Christina Bernardus Grimmenberg).
- a. **Wilhelmina Cone** (* Stadskanaal 10.4.1874) huwt op 22.6.1895 te Onstwedde met **Gerhardus Harmannus Stuu**t (* Borger 1875 ca.; glasblazer 1895/9; zoon van Christiaan Stuut en Geertruida Ridder) (*zie ook www.kaak.org*).
(1) **Hermannus Bernardus Stuu**t (* Nieuw Buinen 6.4.1896).
(2) **Geertruida Catharina Stuu**t (* Nieuw Buinen 14.2.1898).
(3) **Mechelina Hendrika Stuu**t (* Nieuw Buinen 2.8.1899).
- b. **Christina Mechelina Catharina Cone** (* Stadskanaal 21.5.1877) trouwt op 30.4.1904 te Onstwedde met **Carolus Henderikus Bernardus Jansen** (* Vlagtwedde 1876 ca.; schoenmaker 1904/5; zoon van schoenmaker Johannes Theodorus Jansen en Anna Catharina Brindel)
(1) **Mechelina Catharina Jansen** (* Stadskanaal 4.2.1905, ov. Stadskanaal 21.6.1905
- c. Johannes Bernardus Kone (* Stadskanaal 16.6.1883 ca., ov. Onstwedde 18.8.1883
- A-4 **Joseph Kone** (* Horsten 15.10.1850; arbeider, wegwerker 1894; Musselkanaal 20.2.1894) huwt op 21.11.1874 te Onstwedde met **Catrina Middel** (* Oude Pekela 27.10.1827 ! ; winkelierse; ov. Musselkanaal 21.5.1906; dochter van schipper en zeekapitein Hindrik Hindriks Middel en Grietje Jacobs Buining; weduwe van koopman Bronger Klaassens Brongers)

Noten

- 1). Er is nog een dochter, die gedoopt is in Wesuwe: Anna Margaretha (* Altenberge 22.9.1836, doop Wesuwe 23.9.1836)
- 2). Op 4.1.1897 wordt in Onstwedde een kind geboren dat als levenloos wordt aangegeven, als kind van Harmina Kone. Dit zou ook een kind kunnen zijn van moeder Harmina Kone.
- 3). Op de begraafplaats van Kopstukken ligt een Regina Hermine Geerts begraven (* 12.1.1910; ov. 14.9.1994), vermoedelijk, gezien de voornamen, een zus van deze Regine Hermine.

Betekenis naam Cone / Kone

Kone als voornaam: gevormd uit bijvoorbeeld Konert. Dit is een samenstelling van kon (= oudfries: geslacht, "sippe") + hart (= hard, sterk, dapper). (br: I. Raveling)

Konrad komt van kon + rât (oudhoogduits: raad(gever), hetgeen ongeveer betekent 'bekwaam in het raadgeven'. Conring en Konring idem dito.

Kohn, Kohne, Kohnen, Co(n)en zijn afgeleid van Kühn (oudhoogduits 'chuoni', 'kuoni' wat 'koen' en 'moedig' betekent; in het oergermaans: wijs, ervaren, bedreven. Nu niet meer te scheiden van het oudhoogduits 'chunni', middelhoogduits 'künne' dat 'geslacht' betekent. Het woord König of koning heeft ook deze oorsprong, waarbij gesuggereerd wordt dat koning een goddelijke oorsprong zou hebben. (br: Max Gottschald en J. v. der Schaar).

Beide aspecten kunnen in bovengenoemd namen vertegenwoordigd zijn, namelijk geslacht of afstammeling enerzijds en können, kunnen, weten, enzovoort anderzijds. Daardoor is een 3^e betekenis verklaarbaar. Bekwaamheid in het vechten, of kunnen vechten kan dus al snel geassocieerd worden met 'dapper' en 'koen'.

(Opm. 1: Bij Joodse families komt de naam Cohn / Kohn ook voor, maar dan vaak in de betekenis van 'priester', in Nederland en de Angelsaksische landen meestal Cohen.)

De naam Kone kan - zowel als voor als achternaam - afgeleid zijn van Konrad. Kuna is bijvoorbeeld de slavische koosnaam voor Konrad. Op de site www.berndjosefjansen.nl komt in een familie Konen ook vaker de naam Konrad voor.

Families Schomaker

Er hebben zich enkele families Schomaker gevestigd in Zuid-Westerwolde, afkomstig uit verschillende plaatsen over de grens. In dit artikel gaat het over de familie Schomaker uit Rühlertwist die met name woonde te Braamberg en Kopstukken.

De volgende keer worden nog andere families Scho- en Schoemaker behandeld, onder andere de familie Schomaker, waaruit veel kooplui en manufacturiers zijn voortgekomen.

Familie Schomaker van Rühlertwist

Johann Fridrich Schomaker (* Kamphus / Kamphaus, kerspel Bokeloh, bij Meppen 5.9.1771; colonist te Rühlertwist; ov. Rühlertwist 16.10.1849) gehuwd op 29.5.1804 te Twist met **Anna Margaretha Blaue** (* 1779 Gross Füllen, ov. Rühlertwist 4.7.1853).

- A-1 **Maria Adelheid Schomaker** (* Rühlertwist 2.12.1805; colonist; ov. Rühlertwist 30.7.1861)
- A-2 **Bernhard Heinrich Franz Schomaker** (* Rühlertwist 25.11.1807; colonist; ov. 10.1.1885) gehuwd op 4.6.1839 te Twist met **Maria Gesina Jannink** (* aug. 1811; dochter van de colonisten Johann Heinrich Jannink [bijnaam: Lorens] en Anna Helena Rolles [bijnaam: Kamphinken]).
- A-3 **Franz Wilhelm Schomaker** (* 13/10.4.1809 Rühlertwist; colonist; ov. Rühlertwist 16.8.1887) gehuwd op 16.4.1839 te Twist met **Anna Elisabeth Deters** (* Rühlertwist 14.2.1817, ov. Rühlertwist 19.1.1897; dochter van Johann Hermann Deters en Anna Catharina Drees [colonisten te Rühlertwist]).
 - a. **Anna Margaretha Schomaker** (* Rühlertwist 7.6.1840, ov. Rühlertwist 21.8.1840)
 - b. **Johann Heinrich Schomaker** (* Rühlertwist 1.12.1841; Colonist/Neubauer van Hofnr. 26; ov. Rühlermoor 21.10.1922) gehuwd op 7.5.1867 te Twist met **Maria Adelheid Wolken** (* Rühlertwist 27.3.1836, ov. Meppen 25.1.1894). Zes kinderen.
 - c. **Johan Herman Schomaker** (* Rühlertwist 11.2.1844 br:t.becker / Altharen; landbouwer 1870/72/74/77/80/83/94/6/1903/5/9; ov. Braamberg 6.12.1926; 82 jr.) huwt te Onstwedde op 19.6.1869 met **Gezina / Maria Sienke Mensen** (* Horsten 18.8.1845; ov. Braamberg 5.5.1922; dochter van landbouwer Johan Harm Mensen en Maria Catharina Lube) (zie ook jrg. 28, nr. 1, mrt.'07 p. 15)
- (2) **Jan Frans Schomaker** (* Braamberg 28.3.1870; landbouwer 1903/4/10.20; ov. Goor 8.9.1937) trouwt op 27.6.1903 te Onstwedde met **Anna Maria Keuter** (* Munsterscheveld 4.5.1883, ov. Hengelo 10.5.1967, begr. Goor; dochter van arbeider Jan Harm Keuter en Anna Margaretha Backs).
 - a) **Gezina Schomaker** (* Braamberg 30.7.1904; ov. Braamberg 9.5.1905; 9 maanden)
 - b) **Anna Gezina Schomaker** (* Braamberg 11.8.1906, ov. Braamberg 21.1.1908)
 - c) **Johann Hermann Schomaker** (* Braamberg 3.11.1908, ov. Hengelo 6.8.1974, begr. Goor) gehuwd op 8.5.1933 te Onstwedde met **Maria Katharina Kötter** (* Haren, D. 22.11.1909, ov. Goor 22.3.1985; dochter van Gerhard Heinrich Kötter en Josephine Kleibrink). Negen kinderen, geboren tussen 1933 en 1954.
 - d) **Johannes Hermannus Schomaker** (* Braamberg 1.7.1910, ov. Braamberg 4.12.1910, 5 maand).

- e) **Johannes Franciscus Bernardus Schomaker** (* Braamberg 30.7.1913; ploegbaas bij de Eternitfabriek, ov. Delden 21.8.1995) gehuwd op 13.4.1940 te Delden met **Johanna Wilhelmina Freriksen** (* Delden 19.10.1912; dochter van Herman Freriksen en Johanna Hendr. Aarninkhof). Zes kinderen, geboren tussen 1941 en 1949).
- f) **Anna Margaretha Schomaker** (* Braamberg 25.7.1917) gehuwd op 18.6.1949 te Goor met **Johannes Gerhardus Freriksen** (* Amt Delden 7.1.1921; zoon van Gradus Freriksen en Johanna Aarninkhof). Vier kinderen, geboren te Goor tussen 1950 en 1960.
- g) **Johan Bernard Schomaker** (* Onstwedde ca. okt. 1919, ov. Braamberg 12.1.1920)
- h) **Hendrik Hendrikus Schomaker** (* Braamberg 22.9.1919; kraanmachinist; ov. Goor 18.12.1995) gehuwd op 2.7.1946 te Goor met **Jeichien Bos** (* Emmen 23.7.1922, dochter van Martin Bos en Christina Hille). Vijf kinderen, geboren tussen 1946 en 1955.
- (3) **Maria Catharina Helena Schomaker** (* Braamberg 9.3.1872; ov. Nieuwe Pekela 19.7.1918, begr. N. Pekela rk) trouwt op 3.7.1894 te Nieuwe Pekela met **Gerardus Henrikus Bolmer** (* Nieuwe Pekela 25.2.1867; landbouwer 1894/98/1902/8/18; ov. Nieuwe Pekela 8.11.1946, begr. N. Pekela rk; zoon van Geert Bolmer en Margaretha Alers).
- a) **Maria Catharina Bolmer** (* Nieuwe Pekela 31.5.1895) huwt op 29.4.1919 te Nieuwe Pekela met **Bernardus Petrus Bontjer** (* Nieuwe Pekela 24.4.1892; ov. Groningen 28.2.1936; landbouwer 1919, arbeider 1936; zoon van landbouwer Bernardus Bontjer en Magrietha Beenes).
- b) **Gerhardus Harmannus Bolmer** (* Nieuwe Pekela 25.1.1897; ov. Wildervank 2.1.1908).
- c) **N. Bolmer** (* Nieuwe Pekela 7.11.1898).
- d) **Hermannus Bernardus Bolmer** (* 3.3/11.1899, ov. Nieuwe Pekela 19.7.1902; 2 jr).
- e) **Bernardus Henderikus Bolmer** (* Nieuwe Pekela 22.5.1902, ov. Veendam 11.10.1990), getrouwd te Onstwedde op 19.7.1928 met **Maria Gezina Becker** (* 2e Oomsberg 9.2.1904, ov. Veendam 16.1.1989; dochter van Jozef Becker en Maria Elizabeth Mestemaker.) (zie ook jrg.31,nr.1,mrt.2010,p.21)
- f) **Johann Herman Bolmer** (* Nieuwe Pekela 23.10.1905).
- g) **Gerhardus Johannes Henderikus Bolmer** (* Nieuwe Pekela 29.4.1908).
- h) **Johannes Franciscus Henricus Bolmer** (* Nieuwe Pekela 8.11.1910).
- i) **Franciscus Herm. Bern. Bolmer** (* Nieuwe Pekela 8.11.1912).
- j) **Gesina Regina Bolmer** (* Nieuwe Pekela 8.2.1915).
- k) **N. Bolmer** (*/ov. Nieuwe Pekela 10.7.1918).
- (4) **Elizabeth Schomaker** (* Braamberg 4.9.1874, ov. Oomsberg 21.7.1939, begr. Musselkanaal rk) huwt op 17.10.1896 te Onstwedde met **Geert Schepers** (* Horsten 14.4.1859; landbouwer 1896/7; ov. Oomsberg 31.7.1933, begr. Musselkanaal rk; zoon van landbouwer Jan Lammert Schepers en Maria Geertruida Scholtens) (zie ook jrg. 30,nr.2,jun.'09,p53).
- a) **Lambertus Schepers** (* Oomsberg 24.7.1897; landbouwer 1927) huwt op 9.6.1927 te Onstwedde met **Anna Catharina Mestemaker** (* Onstwedde 1896, dochter van landbouwer Jozep Mestemaker en Elisabeth Kamphuijs).
- (5) **Jan Harm Schömaker** (* Braamberg 15.12.1877; arbeider 1903/37/46, landbouwer; ov. Vlagtwedde 25.2.1955, begr. Zandberg) trouwt op 25.4.1903 te Onstwedde met **Susanna Maria Deiman** (* Onstwedde 14.5.1882, ov. Ter Apelkanaal 19.12.1968, begr. Zandberg; dochter van landbouwer Harm Deiman en Maria Tecla Jasken).
- a) **Maria Gezina Schömaker** (* Horsten 22.5.1904, ov. Blauwhuis, ten zuiden van Bolsward, 12.3.1998) gehuwd op 3.5.1930 in Wymbritseradeel met **Jentje Yme Beekema** (* Ruigahuisen, Gaasterland 9.6.1905; schilder; ov. Blauwhuis 16.1.1977; zoon van Yme Beekema en Stijntje Molenaar). Maria Gezina was al op 31.5.1927 vertrokken vanuit Onstwedde naar gemeente Wymbritseradeel als dienstbode. Vijf kinderen, geboren tussen 1931 en 1941 in Blauwhuis.

- b) **Maria Tecla Schömaker** (* Onstwedde 12.4.1906, ov. Musselkanaal 2.4.1974/9, begr. Musselkanaal rk) gehuwd te Vlagtwedde op 12.11.1927 met **Jan Harm Töben** (Onstwedde 3.2.1898; timmerman; ov. Groningen 6.2.1957, begr. Musselkanaal rk; zoon van Geert Harm Töben en Maria Angela Schür).
Negen kinderen, geboren in gemeente Onstwedde tussen 1928 en 1952.
- c) **Johann Hermann Schömaker** (* Wardenburg, onder Oldenburg 29.8.1908, ov. Groningen 27.4.1946, begr. Zandberg; spoorwegaarbeider, landarbeider; ov. Groningen 27.4.1946) gehuwd te Vlagtwedde op 9.5.1836 met **Helena Lökken** (* Zandberg, gem. Vlagtwedde 10.11.1914, ov. Groningen 21.9.1971). Vier kinderen, geboren te Ter Apelkanaal in de periode 1936 en 1943.
- d) **Jan Harm Schomaker** (* Süd Moslesfehn, ten zuidwesten van Oldenburg, 5.10.1911; landarbeider, gem. werknemer; ov. Vlagtwedde 9.6.1981) gehuwd op 27.4.1935 te Vlagtwedde met **Elisabeth Depenbrock** (* Vlagtwedde 15.3.1914, ov. Vlagtwedde 28.6.1993; dochter van Jozef Depenbrock en Elisabeth Kok)
 - o **Jan Harm Schomaker** (* Ter Apelkanaal 1.3.1936 [br:fischer]).
 - o **Henderik Willem Schomaker** (* Vlagtwedde ca. aug. 1942, ov. Groningen 16.10.1942, 2 maand)
Totaal acht kinderen, geboren te Ter Apelkanaal en Ter Apel, tussen 1936 en 1951.
- e) **Johan Franz Schomaker** (* Süd Moslesfehn 31.1.1913; smid, monteur landbouwwerktuigen; ov. Lemelerveld, onder Ommen 6.10.1972) gehuwd op 5.11.1938 met **Maria Catharina Helder** (* Emmen 22.5.1916, ov. Venray 11.6.1970). Twee kinderen.
- f) **Susanna Maria Schomaker** (* Wardenburg 5.10. 1915, ov. Zandberg 23.2.1982) gehuwd te Onstwedde op 9.1.1937 met **Henderikus Johann Lambertus de Grijs** (* Onstwedde 11.1.1911; glasblazer, land- en fabrieksarbeider; ov. Ter Apel 8.6.1985). Drie kinderen, waarvan de oudste twee in Musselkanaal geboren zijn en de jongste in Ter Apelkanaal.
- g) **Bernardus Schomaker** (* 1916-1920)
- h) **Bernardus Willem Schomaker** (* Zandberg 10.10.1920, ov. Drunen 4.11.1968, begr. Diepenveen) gehuwd op 4.6.1952 te Vlagtwedde met **Ida Scholte** (* Vlagtwedde 18.9.1925; dochter van Jan Berend Scholte en Maria Gezina d'Haan). Drie kinderen, geboren tussen 1954 en 1957.
- i) **Hermina Catharina Schomaker** (* Vlagtwedde 1.9.1922; ov. Vlagtwedde 13.4.1937, 14 jr, begr. Zandberg)
- j) **Catharina Schomaker** (* Vlagtwedde 24.3.1925) gehuwd te Vlagtwedde op 1.10.1949 met **Jan Harm Heijne** (* Odoorn 2.10.1923; zoon van Henderikus Heijne en Anna Tecla Scholte). Vijf kinderen, waarvan het oudste in de gem. Vlagtwedde is geboren en de anderen in de N.O.-polder. Allen geboren tussen 1951 en 1961.
- (6) **Johan Bernard Schömaker** (* Braamberg 4.4.1880; landbouwer te Jipsingboermussel; ov. Groningen 29.1.1945, begr. Zandberg; wonend te Vlagtwedde) huwt op 30.1.1909 te Onstwedde met **Cornelia Helena Kral** (* Veendam 10.2.1880, ov. Jipsingboermussel 21.9.1949, begr. Zandberg, 69 jr; dochter van landbouwer Geert Kral en Margaretha Johanna Meijer).
 - a) **Gesina Maria Schomaker** (* Vlagtwedde 24.12.1909) gehuwd op 6.4.1937 met **Henderik Antonius Bücking / Bücking** (* Vlagtwedde 28.8.1914; pachter; zoon van Jan Bücking en Agatha Maria Hempen). Zij emigreerden na de 2^e WO naar Canada.
 - o **Johannes Hermannus Bücking** (* Onstwedde 6.10.1949, ov. Groningen 14.10.1949, won. te Onstwedde)
Totaal tien kinderen, waarvan er negen geboren zijn in de gem. Onstwedde. De jongste is geboren in Witchurch Township, Canada.
 - b) **Margaretha Johanna Engelina Schomaker** (* Vlagtwedde 22.12.1911, ov. Iroquois, ten zuiden van Ottawa, Ontario, Canada 10.11.1982) gehuwd met **Johan Willem Bücking** (* Vlagtwedde 23.03.1912; veeboer; ov. Iroquois 1.10.1993; zoon van Hermannus Otto Bücking en Margaretha Stanneveld). Zeven kinderen, allen geboren te Vlagtwedde.

- c) **Maria Helena Schomaker** (* Vlagtwedde 14.1.1914, ov. 26.2.2002, begr. Zandberg gehuwd op 8.5.1941 te Vlagtwedde met **Hermannus Schulte** (* Jipsingboermussel 4.7.1915; melkboer, koster, parochiehuisbeheerder, meteropnemer; ov. Musselkanaal 23/27.1.1990, begr. Zandberg; zoon van Johann Heinrich Schulte en Engelina Gerdes).
Totaal acht kinderen, geboren te Onstwedde, waarvan hier 2 worden genoemd.
o **N. Schulte** (*/ov. Musselkanaal 13.9.1942).
o **Corneillia Schulte** gehuwd met **Johannes Regnerus Bottema**.
- d) **Geertruid Engelina Schomaker** (* Vlagtwedde 31.12.1915, ov. Kloosterburen 8.11.1994) gehuwd op 1.2.1949 te Onstwedde met **Laurentius Johannes Huizenga** (* Kloosterburen 1.5.1915, ov. Kloosterburen 15.6.2003; zoon van Johannes Huizenga en Regina van der Laan).
Vijf kinderen, geboren in Kloosterburen in de periode 1950 tot 1960.
- e) **Johan Hermann Schomaker** (* Jipsingboermussel 19.2.1919; landbouwer/veehouder; ov. Groningen [ziekenhuis] 4.3.1990) gehuwd te Onstwedde op 16.5.1945 met **Maria Margaretha Mestemaker** (* Kopstukken 17.8.1920; dochter van Geert Hendrik Mestemaker en Maria Gezina Webers). Drie kinderen, geboren tussen 1947 en 1951.
- (7) **Joseph Schoemaker** (* Braamberg 20.3.1883)
- (8) **Catharina Schoenmaker** (* Braamberg 23.5.1884; ov.13.11.1967, begr. Zandberg) huwt (1^e) op 24.4.1909 te Onstwedde met **Gerrit Jan Zomer** (* Oomsberg 13.3.1882; arbeider 1909, landbouwer 1918, ov. Braamberg 3.2.1918; zoon van landbouwer Harm Hendrik Zomer en Maria Elizabeth Stevens) en huwt (2^e) op 19.4.1919 te Onstwedde met **Hendrik Keuter** (* Munsterscheveld 22.4.1888; arbeider, landbouwer; ov. 27.12.1962; begr. Zandberg; zoon van Jan Harm Keuter en Anna Margaretha Backs).
Kinderen uit 1^e huw.:
a) **Harm Hendrik Zomer** (* 4.4.1910).
b) **Gesina Zomer** (* Odoorn 7.4.1911, ov. Groningen 25.6.1946, 35 jr.) gehuwd met **Adolf Kamphuis**.
c) **Maria Elisabeth Zomer** (* 23.12.1913).
d) **Johan Hermann Schomaker** (* 19.4.1915, ov. Oberlangen 21.10.1915).
e) **Maria Helena Katharina Zomer** (* Oberlangermoor 15.11.1916, ov. Onstwedde 8.1.1918, 1 jr).
Kinderen uit 2^e huw.:
f) **Johannes Gerardus Keuter** (* Braamberg 23.4.1920).
g) **Johan Herman Keuter** (* Braamberg 13.7.1922).
h) **Herman Hendrik Keuter** (* Braamberg 30.9.1924).
i) **Anna Margaretha Keuter** (* Braamberg 6.3.1927, ov. Braamberg 27.3.1944, 17 jr).
- d. **Johan Bernard Schomaker** (* Rühlertwist 4.3.1848, ov. Rühlertwist 13.12.1874, 26 jr.).
e. **Catharina Margaretha Schomaker** (* Rühlertwist 30.12.1850, Rühlertwist 31.5.1875).
f. **N. Schomaker** (* Rühlertwist 30.4.1854).

A-4 **Johann Wilhelm Schomaker** (* Rühlertwist 9.3.1811; ov. idem 13.11.1811).

A-5 **Johan Bernard / Jan Berend Schomaker** (* Rühlertwist 18.10.1812; schaapherder, koopman, Höcker [=kleinkramer], Heuermann, landbouwer 1856/61/71/72/75; ov. Kopstukken 23.4.1875, 62 jr.) gehuwd op 17.2.1852 te Haren, D. met **Anna Adeleid / Adelheit Lensing / Lenzing** (* Haren 24.11.1828, ov. Kopstukken 17.2.1899, 70 jr; dochter van timmerman Lubbert Lensing en Maria Thekla Albers). De datum waarop het echtpaar naar ons land is gekomen is bekend. Adelheit Lenzings heeft in haar kerkboek geschreven: "Wir sind am 6 Juni 1856 nach Holland gezogen, Gott gebe Glück". Hun boerderij stond tegenover de R.K.-kerk van Kopstukken. Adelheit hertrouwt op 13.3.1880 te Onstwedde met Theodor Heinrich Joseph Creuzmann (* Lage, D., 26.5.1821; landbouwer te Horsten; zoon van Gerhard Heinrich Creutzmann en Maria Elisabeth Schagemann; ov. 23.2.1883, 61 jr.; weduwnaar van Margaretha Zurvehr [* Wesuwe 1834, ov. Horsten 16.1.1879]).

- a. **Johan Heinrich Schomaker** (* Haren 25.6.1853; dakpannenbakkerij en kunstmesthandel, ov. Altharen 20.8.1908, begr. Wesuwe) gehuwd op 9.9.1901 te Altharen met **Maria Helena Meyering** (* Haren 5.11.1864, ov. Altharen 4.3.1929, tengevolge van griep).
- b. **Lubbertus Franz Schomaker** (* Haren 9.11.1855, ov. Haren 22.11.1855, tengevolge van 'jene hitzige Krankheit').
- c. **Anna Tecla Schomaker** (* Kopstukken 3.12.1856, ov. Zandberg, Musselkanaal 26.2.1932/6) trouwt te Onstwedde op 13.3.1880 met **Berend Heinrich Mencke** (* Laude 1.3.1854; ov. Zandberg, Musselkanaal 11.3.1939; arbeider 1883; landbouwer 1880/1/91/4/9/1912; zoon van landbouwer Johann Heinrich / Johan Hendrik Mencke en Geertruid / Anna Geertruida Ahlers).
- (1) **Johan Hendrik Mencke** (* Kopstukken 4.1.1881, ov. Valthermond 1.4.1948) trouwt op 2.5.1911 te Odoorn met **Anna Helena Heijne** (* Valthermond 24.9.1886, ov. 12.1.1978, begr. Zandberg; dochter van arbeider Jan Pieter Heijne en Anna Helena Geers).
- (2) **Johannes Bernardus Mencke** (* Valthermond / Zandberg 2.10.1883; landbouwer 1888; naamswijziging Mencke, ov. 5.4.1958, begr. Emmer Compasuum rk, graft./ Assen 5.9.1963) huwt op 21.08.1912 te Onstwedde met **Maria Susanna Harmanna Meijer** (* Musselkanaal 3.4.1886, ov. Emmen 15.11.1974, begr. Emmer Compasuum rk.; dochter van smid, scheepstimmerman/bouwer Gerhardus Bernardus Meijer en Anna Angelina Vos).
- (3) **Johan Herman Mencke** (* Zandberg 10.4.1886, ov. 19.4.1961) trouwt op 2.5.1916 te Odoorn met **Anna Geertruida Scholte** (* Zandberg 1.9.1895, ov. 4.7.1980, begr. Zandberg.; dochter van Jan Harm Scholte en Geertruida Plagge).
- (4) **Bertus / Albertus Mencke** (* Zandberg 21/22.2.1888; landbouwer 1920) huwt op 3.5.1920 te Den Ham (Over.) met **Bernardina Geertruida Maria van Riggelen** (* Den Ham 28.5.1898, ov. Almelo 16.3.1931, woonde in 1931 te Emmen; dochter van verve-ner Stephanus van Riggelen en Maria Verbiest).
- (5) **Anna Geertruida Mencke** (* Zandberg 29.1.1891; ov. Oldenzaal 26.12.1941, 50 jr) trouwt op 23.8.1921 te Odoorn met **Johannes Bernardus Koëter** (* Bedum 4.11.1886; commies rijksbelastingen; zoon van Bernardus Johannes Koëter en Margaretha van der Huur).
- a) **N. Koëter** (*ov. Winschoten 30.8.1929).
- (6) **Anna Alida Mencke** (* Zandberg 8.1.1894).
- (7) **Gezina Catharina Mencke** (* Valthermond 11.2.1899).
- d. **Anna Margaretha Schomaker** (* Kopstukken 29.1.1861; ov. Ter Haar 2.8.1930, begr. Ter Apel rk.) trouwt op 25.4.1891 te Onstwedde met **Hermann Heinrich / Harm Ludden** (* Oberlangen / Lathen 28.3.1846; molenaar 1891/95/6/7/9/1903/18, tevens caféhouder, landbouwer; ov. Ter Haar 15.9.1918, begr. Ter Apel r.k.; zoon van molenaar Herman Otto Ludden en Anna Gebina Kremer). Hermann Heinrich was eerder getrouwd met Anna Elizabeth Twickler (* Lathen 18.2.1842, ov. Wedde 25.2.1890; dochter van spoorwegopzichter Johann Bernard Twickler en Elisabeth Kruit.
Hermann Heinrich en Anna Margaretha woonden schuin tegenover de standaardmolen van Ter Haar.
- (1) **Hermann Johan Ludden** (* Ter Haar 10.1.1893) gehuwd met **Engelina Aikina Hommes** (* Vlagtwedde 1.2.1899, ov. 4.1.1987, begr. Ter Apel; dochter van Aike Hommes en Anna Busker).
- (2) **N. Ludden** (*ov. Vlagtwedde 12.2.1895).
- (3) **N. Ludden** (*ov. Vlagtwedde 2.3.1896).
- (4) **Alida Elisabeth Ludden** (* Ter Haar 7.3.1897).
- (5) **Maria Catharina Ludden** (* Ter Haar 1.9.1899, ov. Vlagtwedde 5.6.1900).
- (6) **Maria Catharina Ludden** (* Ter Haar 2.2.1903 trouwt met Franciscus Bolk (* 26.9.1895; ov. 24.9.1976).
- e. **Lubbertus Schomaker** (* Kopstukken 29.10.1863, ov. Lindloh 1.2.1865).
- f. **Maria Gesina Schomaker** (* Lindloh 5.12.1865, ov. Lindloh. 26.4.1866)
- g. **Lubbertus Andreas** (Batse, Bertus) Schomaker (* Rütenbrock / Lindloh 19.2.1867; arbeider 1901/3; landbouwer op ouderlijke boerderij 1909/28/47; ov. Kopstukken 28.2.1947, begr.

- Zandberg, 80 jr.) gehuwd te Lathen op 24.6.1900 met **Agnes Rolfes** (* Niederlangen 19.12.1872, ov. Kopstukken 27/28.6.1957, 84 jr; dochter van Johann Heinrich Rolfes en Elisabeth Brüning). (zie ook jrg.29,nr.2,jun.'08,p47).
- (1) **Anna Aleida Schomaker** (* Kopstukken 12.5.1901, ov. Emmer Cmpascuum 18.6.1969, begr. Emmer Compascuum) huwt op 19.9.1925 te Onstwedde met **Johan Theodoor Arling** (* Munsterscheveld 1.2.1893; landbouwer 1925/35; ov. 20.12.1980; begr. Emmer Compascuum; zoon van Johann Heinrich Arling en Anna Adelheid Dulle). Acht kinderen geboren te Munsterscheveld, 2 genoemd.
- a) **Gerhardus Hermannus Arling** (* 1933 ca., ov. Emmen 15.8.1934)
- b) **N. Arling** (* /ov. 4.11.1934 Emmen).
- (2) **Elizabeth Schomaker** (* Kopstukken 11.3.1903, ov. Kopstukken 5.7.1988, begr. Kopstukken) huwt op 10/12.5.1928 te Onstwedde met **Gerhardus Hermannus Manning** (* Horsten 12.1.1904; landbouwer 1928; ov. 9.4.1987, begr. Kopstukken; zoon van landbouwer Antoon Manning en Grietje Plagge). Zes kinderen, geboren te Kopstukken tussen 1929 en 1943.
- (3) **Anna Tekla Schomaker** (* Kopstukken 5.2.1907 ca., ov. Kopstukken 9.3.1909, 2 jr).
- h. **N. Schomaker** (* / ov. Kopstukken 7.2.1871).
- i. **Johannes Bernardus Schomaker** (* Kopstukken 31.12.1872; klompenmaker 1902, arbeider 1903/4; landbouwer 1907/8/34/40; ov. Musselkanaal 23.10.1955, 82 jr; begr. Zandberg) huwt op 5.4.1902 te Onstwedde met **Anna Wilhelmina Poker** (* Sellingerbeetse 6.2.1883; ov. Musselkanaal 10.8.1969, begr. Zandberg; dochter van landbouwer Johan Bernard Poker en Anna Elizabeth Krops) (zie ook jrg. 29, nr.3 en 4,dec.'08,p93).
- (1) **Johannes Bernardus Schomaker** (* Braamberg 7.1.1903; Braamberg 21.12.1908)
- (2) **Anna Elizabeth Schomaker** (* Kopstukken 20.9.1904; ov. Winschoten 27.1.1983) huwt op 18.5.1929 te Onstwedde met **Hermanus Johannes van Keulen** (* Steenbergen, N.B. 1.9.1901; [hoef]smid 1929, vuursmid op scheepswerf a/h Winschoterdiep; zoon van landbouwer Henderikus van Keulen [van Bokhoven, N.B.] en Liebina Alida Twikler [van N. Pekela]). Acht kinderen, geboren tussen 1930 en 1942; de oudste in Vlagtwedde, de volgende drie te Wedde en de laatste vier te Winschoten.
- (3) **Johan Bernard Schomaker** (* Braamberg 17.4.1906; ov. Braamberg 3.2.1907; 9 maanden).
- (4) **Johannes Bernardus / Johan Bernard Schomaker** (* Braamberg 5.2.1908; los arbeider; ov./gesneuveld Heumen a/d Maas, Geld. 10.5.1940, begr. Musselkanaal r.k.) gehuwd op 27.5.1933 te Onstwedde met **Maria Kamphuijs** (* Horsten 22.2.1910 ([br:t.schom.]; dochter van Antoon Kamphuijs en Helena Kaijser). (Zie voor standbeeld te Heumen ter nagedachtenis de site: http://www.4en5mei.nl/oorlogsmonumenten/zoeken/monument-detail/rp_main_elementId/1_10230 en <http://musselkanaal.herdenking.nl/monument.html>). Zij hadden drie kinderen, geboren in 1934, 1937 en 1938, waarvan genoemd:
- a) **Johannes Bernardus Schomaker** (* Horsten 12.4.1934; naaimachinehandel, kledingwinkel te Stadskanaal; ov. Stadskanaal 3.8.2007, crem. Stadskanaal) trouwt Vlagtwedde 29.8.1958 met **Ida Scholte** (* Ter Apel 13.5.1937; ov. Stadskanaal 28.3.2009, crem. Stadskanaal). Zij hadden 5 kinderen.
- Maria hertrouwt op 14.11.1942 te Onstwedde met Frederick Ignatius Meijer (* Vlagtwedde 1.2.1906, zoon van Wilhelm Heinrich Meijer en Maria Jansen; kolenhandelaar, aardappelenverscheper; ov. Ter Apel 18.2.1985). Uit dit huwelijk zeven kinderen, geboren te Zandberg, gem. Vlagtwedde, tussen 1944 en 1951.
- (5) **Aleida Schomaker** (* Braamberg 27.2.1910, Musselkanaal 16.10.1983)
- (6) **Johannes Bernardus Schomaker** (* Braamberg 14.4.1913; landarbeider; dorser, kampbewaker, stoker/machinist; ov. Stadskanaal, ziekenh. 2.6.2002) huwt op 26.5.1941 te Onstwedde met **Gezina Kamphuis** (* Horsten 22.3.1915, ov. Musselkanaal 27.10.1981; dochter van Antoon Kamphuijs en Helena Kaijser). (Gezina's achternaam tengevolge van een ambtelijke verschrijving veranderd in Kamphuis).
- a) **Johannes Bernardus Schomaker** (* Jipsingboermussel, gem.Vlagtw.23.5.1942; tekenaar/constructeur; ov. Wenen, Oost. 19.10.2009; begr. Meppel 30.10.2009) trouwt met Aalje Spoelder.
- b) **Antoon Schomaker** (* Jipsingboermussel 17.8.1943, oud-scheepswerktuigkundige, docent HBO) gehuwd met **Elisabeth Maria Zomer**.

- Antoon (Tonny) is lid van onze vereniging en werkt o.a. mee aan deze serie artikelen.
- c) **Johan Bernard Schomaker** (* Jipsingboermussel 30.7.1944, ov. aldaar 14.9.1946, begr. Zandberg).
- d) **N.Schomaker** (*/ov. Jipsingboermussel 25.3.1948).
- e) **Johan Bernard Schomaker** (* Zandberg 17.4.1950; beroep verkoper; ov. Stadskanaal 31.8.1996; begr. Stadskanaal rk) getrouwd met **Anna Elisabeth Kral**
- o **Bernard Schomaker** (gitarist, componist en producer te Zwolle).
- f) **Willem Leendert Schomaker** (* Musselkanaal 2.1.1950; beroep projectleider) getrouwd met **Wilhelmina Louise Knol**.
- (7) **Anna Thecla (Tekie) Schomaker** (* Braamberg 14.8.1916, ov. Stadskanaal 11.6.1998, crem. te Emmen) trouwt op 23.6.1942 te Vlagtwedde met **Johan Hendrik Scholte** (* Laudermarke 26.3.1918; dorser, landarbeider, werknemer aardappelmeelfabriek te Ter Apelkanaal; ov. Ter Apel 30.8.2008; zoon van Johan Bernard Scholte en Maria Gesina Scholte). Negen kinderen, allen geboren te Ter Apel in de periode 1943 tot 1960.
- (8) **Anna Margaretha Schomaker** (* Braamberg 19.7.1919; ov. Emmeloord 15.2.2002, gecremeerd te Meppel) huwt op 31.1.1946 te Onstwedde met **Johannes Hermannus Gerhard Thieck** (* Nieuwe Pekela 6.3.1913; zoon van Bernard Heinrich Thieck en Maria Gesina Schör; landarbeider te Nieuwe Pekela, pachter/landbouwer in de N.O.-polder; ov. Emmeloord 2005, begr. Nieuwe Pekela r.k.). Zes kinderen, waarvan de eerste vijf zijn geboren in de periode 1947 en 1957 in Nieuw Pekela en de laatste in Creil. Toen de grond werd uitgegeven in de N.O. Polder in de vijftiger jaren van de vorige eeuw had Joh. Herman Thieck, als boerenzoon, het geluk een boerenbedrijf in de N.O. Polder te kunnen pachten. Er werden strenge eisen gesteld aan diegenen die pachter wilden worden. Naast vakbekwaamheid werd er o.a. ook geselecteerd op geloof. De overheid wilde dat de bewoners een afspiegeling vormden van de Nederlandse bevolking. De uitgegeven kavels waren 12 hectare groot. Voor die tijd was 12 hectare grond voldoende om er een bestaan op te hebben.
- (9) **Johanna / Anna Willemina Schomaker** (* Braamberg 12.12.1921) gehuwd met **Rudolf Sanders** (* Kopstukken 12.2.1918; landarbeider, dorser, bouwvakker; 14.2.1983, begr. Musselkanaal rk; zoon van Johannes Gerhardus Sanders en Maria Scholte Aalbers; ov. Musselkanaal 14.2.1983). Elf kinderen, geboren in de periode 1947 en 1965, geboren tussen 1953 en 1966.
- a) **Johannes Gerardus Sanders** (* Onstwedde, ov. Groningen 28.2.1947, 1 maand)
- (10) **Bernardus Hendrikus Schomaker** (* Braamberg 20.6.1924, ov. Musselkanaal 21.12.1996) huwt op 16.8.1952 te Vlagtwedde met **Anna Margaretha Arends** (* Laudermarke/Roelage 16.3.1927; dochter van Bernardus Arends en Anna Margaretha Kuper. Zij hebben zeven kinderen.
- (11) **Lambertus Theodorus Schomaker** (* Braamberg 9.8.1928; Braamberg 14.7.1934).
- A-6 **Euphemia Maria Adelheid Schomaker** (* Rühlertwist 28.8.1815, ov. idem 4.10.1873) gehuwd op 23.11.1842 te Twist met **Heinrich / Henderikus Reinders** (* Tubbergen 3.4.1817; Landwirt op Hofnr. 33 te Rühlertwist; ov. Rühlertwist 5.4.1869; zoon van Engbert Reinders en Adelheid Rikhof; weduwnaar van Maria Gesina Beckmann). Zij hebben vier kinderen.
- A-7 **Anna Helena Schomaker** (* Rühlertwist 3.3.1817, ov. Rühlertwist 27.1.1818)
- A-8 **Anna Helena Schomaker** (* Rühlertwist 15.5.1820; ov. Musselkanaal 18.2.1882; 61 jr) trouwt op 9.7.1857 te Onstwedde met **Bernardus Josephus Jasken** (Dankern 11/16.2.1832; herbergier; ov. 16.6.1915, begr. Zandberg; zoon van Herm Bernard Jasken en Hermina Schniders). Bernardus hertrouwt op 21/31.5.1883 te Onstwedde met Johanna Hermina Veltrop (* Ambt Hardenberg 22.10.1848, ov. Ter Apelkanaal 4.3.1913, 64 jr; dochter van Willen Veltrop en Maria Bosch).

(Wordt vervolgd)

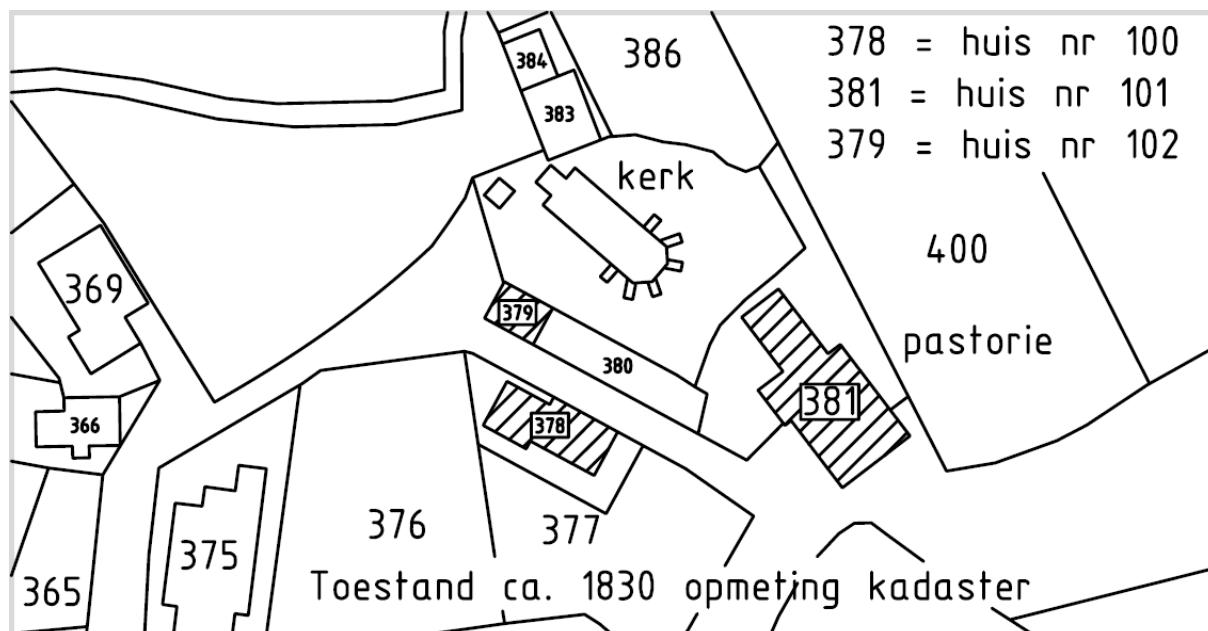
De pastor en de 'steeg' te Wedde

Uit de resolutieboeken van de stad Groningen

J.S.A. HUIZING.

13-10-1752

Gehoort 't Rapport van de Ed. Heer Borgemeester Emmen en sijn Edelheids Heeren Adsessoren, de welke ter voldoeninge van de acte commissoriaal hadden gebesoigneert [vergaderd] over de ingediende Remonstrance van N. Schmaal, Pastor te Wedde, voordragende in wat voegen de stege van de Buiren nutweg ten oosten aanvang nemende en tusschen 't Pastorie appelhof en de tuinen van Nantje Willems en Berent Gunsters, als mede tusschen de huizen van laatstgenoemde zodanig is verwaarloost, dat de Remonstrant niet meer in staat is sijn koorn van de grote bouwesch daardoor af te voeren, nog misse heen te brengen, maar dat sulx reeds precario over 't land van een ander had moeten doen, 't welk altijd niet kunnende geschieden. Want de Remonstrant [is] daardoor in grote verlegentheid geraakt hoe vervolgens na de opgemelde bouw Esch te geraken, bij aldien dese stege niet werde gemaakt, versoekende dieshalven daarin Haar Ed: mog: dispositie [voorstel]. Hebben de H: Heeren Borgemeesteren en Raad na gehoudene deliberatie (beraad) de Buirmester gelast te besorgen in conformite [overeenkomstig] 't sesde artikel van de willekeur dat de stege opgemeld schouvvrij worde gemaakt, voorts de nalatige in [het] gevolg voornoemde artikel te gebruiken en vervolgens goede opsigt daarop te houden. En zal hiervan extract [uittreksel] aan de Buirmester tot sijn narigt worden ter hand gestelt.

Het betreft hier de 'steeg' tussen huis nr. 100 en 102 (Zie boek Wegman), kadastrnummers 378 en 379, thans een deel van de Kerkstraat, die door de aanwonenden niet naar behoren is onderhouden. Burgemeesters en Raad beslissen, dat in het vervolg de boerrichter van Wedde moet controleren en erop toezien, dat de burens de steeg wel goed onderhouden.

De volgende personen zijn hierin betrokken:

Nicolaus Harmannus Schmaal

23-06-1720

Engeltje Harms Stobbe

2e huw. Wedde

Woont in de pastorie van Wedde, huis nr. 101, kadastrummer 381 (Zie verder Wegman, Het kerspel Wedde, deel 1, blz. 260).

Berent Gunsters Bruins

17-04-1735

Jantje Geerts

2e huw. Wedde

Berent Gunsters Bruins heeft het huis nr. 100 aangekocht op 19-01-1750 en dit is op 8-11-1757 verkocht. (Zie verder Wegman, Het kerspel Wedde, deel 1, blz. 251).

Naantje Willems en Jantjen Willems

A: Naantje Willems, geb. ca. 1700, dochter van Willem Lammerts x Rixte Jans Dorgeloo.

B: Jantjen Willems, geb. 17-09-1702, idem.

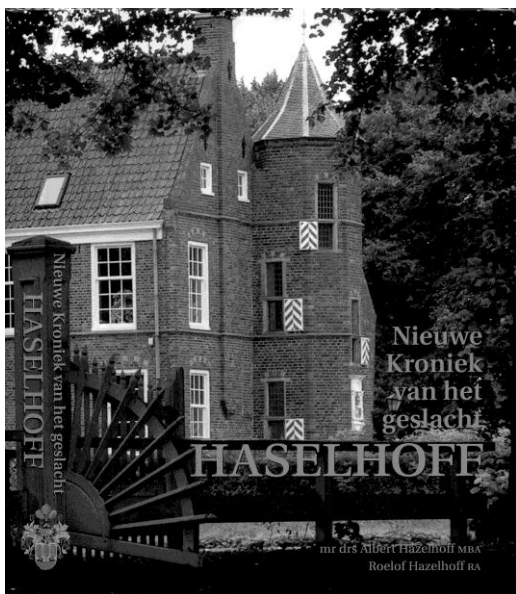
Naantje en Jantjen hebben het huis nr. 102 met de grond daarbij geërfd van hun ouders. (Zie verder Wegman, Het kerspel Wedde, deel 1, blz. 278 en 279).

G. Sterenborg overleden

Het bestuur heeft met leedwezen kennis genomen van het overlijden van een van onze leden van het eerst uur, de heer G(eert) Sterenborg in Onstwedde. Sterenborg bereikte de leeftijd van 76 jaar. Hij was de eerste binnen de Historische Vereniging Westerwolde die een boekje publiceerde, waarin hij een genealogisch overzicht gaf van zijn eigen en aanverwante Onstwedder en Westerwolder families. Hij behandelde daarin de families Sterenborg(h), Volders, Bruggers en Ter Borg. Voor veel Onstwedders en oud-Onstwedders was Sterenborg een vraagbaak op historisch terrein, met name waar het ging om de oude(re) boerengeslachten van het dorp en omgeving, de eigenerfden. Daarbij had hij tevens grote belangstelling voor de geschiedenis van zijn geboortedorp Onstwedde, gedurende zijn hele leven eveneens zijn woonplaats.

Nieuwe Publicaties

Nieuwe Kroniek van het geslacht Haselhoff

Op 18 september j.l is de Nieuwe Kroniek van het geslacht Haselhoff gepresenteerd tijdens de familiedag Haselhoff. Deze Nieuwe Kroniek is geschreven door mr drs Albert Hazelhoff MBA en Roelof Hazelhoff RA.

In 1992 verscheen de Kroniek van het geslacht Haselhoff. In de jaren daarna heeft de familiestichting veel nieuwe informatie en foto's ontvangen. Ook heeft ons onderzoek in archieven in Nederland, Duitsland en de Verenigde Staten een schat aan informatie over de familie Haselhoff en haar geschiedenis opgeleverd. Maar ook is er informatie over een verloren gewaande tak in Argentinië en België verzameld.

Hoog tijd dus voor een nieuw boek met als titel: Nieuwe Kroniek van het geslacht Haselhoff

In de eerste drie hoofdstukken wordt het resultaat van het archief onderzoek getoond over: de oorsprong van de familienaam en de verschillende boerenerven met de naam Haselhof(f).

Boerenerven met de naam Haselhof(f) vinden we al in geschreven bronnen uit de 12de eeuw. In de eeuwen daarna ontstaan steeds meer Haselhof(f) erven in Duitsland, vooral in Beieren en Westfalen, maar ook in Tsjechië, Oostenrijk, Zwitserland en Noord-Italië. Een aantal erven draagt de naam nog steeds, sommige erven zijn zelfs uitgegroeid tot kleine gehuchten of dorpen.

De familienaam Haselhof(f) komen we voor het eerst tegen in de 13de eeuw. Vooral in Westfalen, rondom Dortmund en Borken, gaan boerenfamilies de naam van hun erf als familienaam gebruiken, ook degenen die het erf verlaten om zich elders te vestigen.

De erven en families rondom de Duitse stad Dortmund en het militaire leven van Hans(s) en de later borggraaf Derck Haselhoff tijdens de Tachtigjarige Oorlog worden uitgebreid beschreven met veel nieuwe informatie over de verschillende compagnieën.

De volgende hoofdstukken bevatten de aangevulde en geactualiseerde genealogieën van de families Haselhof(f), Hazelhof(f), Hazelof, Haselhoff Lich Kasteleijn, Hazelhoff Heeres en Hazelhoff Roelfzema. Er is bewust voor gekozen ze volledig op te nemen, maar met minder details (geen 'kleine lettertjes') dan in de eerste Kroniek. De genealogie wordt afgewisseld met historische verhalen over personen en gebeurtenissen in de periode vanaf 1600. Verhalen die zich ook afspelen in Westerwolde, het gebied waar gedurende vele eeuwen een groot deel van de familie Hazelhoff zich vestigde.

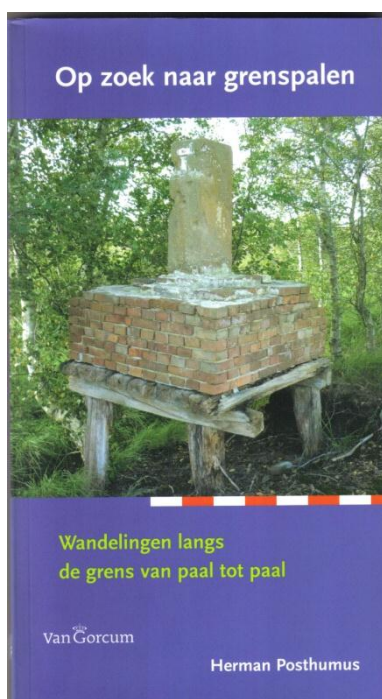
Naast veel aandacht voor de afstammelingen van Derck Haselhoff, de borggraaf is er ook zeer uitgebreid aandacht voor de tak uit de omgeving van Borken. De afstammelingen van Remigius Haselhoff uit Borken zullen zo ontdekken dat hun voorouders afkomstig zijn van een nog bestaand erf Haselhoff in het Duitse Grütlohn. En aan de uit Middelburg afkomstige familietak Hazelof is meer verhelderd over de oorsprong en zijn verschillende nieuwe loten toegevoegd.

De Nieuwe Kroniek van het geslacht Haselhoff is uitgegeven door de familiestichting Haselhoff en te bestellen via het secretariaat van de familiestichting (tel.0172 538969).

De prijs van het zeer fraai vormgegeven boek van ruim 600 pagina's is door de stichting bewust laag gehouden n.l. € 37,50 per exemplaar (excl. € 6,75 verzendkosten).

Bij betaling kan het bedrag overgemaakt worden naar rekening 50.70.07.700 t.n.v. Familiestichting Haselhoff.

Op zoek naar grenspalen

Door H. Posthumus

Op zoek naar grenspalen is een gids die toegang geeft tot een vrijwel onbekend landschappelijk gebied. Een gids die beschrijft hoe in de loop der jaren de grens tussen Noord Nederland en Duitsland is vastgesteld.

Na een cultuurhistorische inleiding worden in zestien wandelingen de vele grenspalen beschreven tussen Noord Nederland en Duitsland, vanaf het 'drielandenpunt' Overijssel-Drenthe-Duitsland tot aan de Dollard. De cultuurhistorische waarde van de diverse grenspalen, waarvan de oudste van 1549 dateren wordt overtuigend aangetoond. Door kaarten en foto's wordt de informatie nog meer inzichtelijk gemaakt.

De gids biedt verder een aantal interessante uitstapjes. Bovendien wordt tijdens de wandelingen gewezen op karakteristieke landschappelijke kenmerken.

De heer Posthumus heeft tijdens onze ledenvergadering in maart 2010 in Neurhede een inleiding gehouden over dit onderwerp.

Het boek is in de boekhandel verkrijgbaar voor € 17,50 (ISBN 9789023247456)

Aankondigingen

Expositie Bezetting en Bevrijding Westerwolde en Kanaalstreek

Dit voorjaar was het zeventig jaar geleden dat de Tweede Wereldoorlog begon en herdachten we 65 jaar bevrijding.

De Tweede Wereldoorlog heeft een geweldige impact gehad op mensen die het beleefden, hun kinderen en kleinkinderen. Daarom is het belangrijk om ons bewust te worden van onze eigen geschiedenis.

Dat laatste is zo belangrijk, omdat geschiedenis voor de meeste mensen pas begint te leven als ze horen van zaken die in hun eigen woonomgeving plaatsvonden. Bovendien wijken de ervaringen van mensen hier (in Westerwolde en de Kanaalstreek) nogal af van ervaringen van mensen in het westen van het land.

De werkgroep 'Bezetting en Bevrijding Westerwolde en de Kanaalstreek', in samenwerking met het Streekhistorisch Centrum te Stadskanaal, hebben gemeend de geschiedenis van kamp 'De Beetse' de basis te doen zijn voor de expositie 'Bezetting en Bevrijding Westerwolde en de Kanaalstreek, aangevuld met persoonlijke verhalen van ooggetuigen die deze periode hebben meegemaakt.

De expositie was in het voorjaar van 2010 te zien, eerst in "Het Kruispunt" te Ter Apel en daarna in het Streekhistorisch Centrum te Stadskanaal. In Ter Apel mochten we getuige zijn van het feit dat bij gelegenheid van de opening van de expositie, de Poolse bevrijder Edward Szczerbinski tot (eerste) ereburger van de gemeente Vlagtwedde werd benoemd.

Momenteel is de expositie, zij het in verkleinde vorm, te zien in gebouw 'De Poort' in de Vesting Bourtagne. Het werd op vrijdag 19 november jl. geopend door de heer S. Lok, wethouder van de Gemeente Vlagtwedde.

Alle aspecten en groepen die in de aanloop naar, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog een rol speelden, komen aan bod. Zoals de crisis in de jaren dertig, de werkverschaffing en de Nederlandse Arbeidsdienst, joods leven/ joden vervolging, het verzet, de NSB, de Duitse bezetter en de Poolse bevrijder.

Om de betekenis van de Tweede Wereldoorlog goed te kunnen begrijpen, moet het beeld compleet zijn en daarvoor zijn ook de verhalen van Nationaal Socialisten en Collaborateurs nodig. Zij en hun kinderen en kleinkinderen hebben tot nu toe gezwegen.

Vanuit deze laatste gedachte heeft mevrouw drs. Alie Noorlag in 2007 het boek 'Een leven lang gezwegen. Getuigenissen van voormalige NSB'ers en hun familie', geschreven.

De Duitstalige versie van het boek. 'Ein Leben lang geschwiegen. Zeugnisse ehemaliger Mitglieder der Nationalsozialistischen Bewegung (NSB) und ihrer Familien', wordt in januari uitgegeven door het 'BIS-Verlag der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg', in opdracht van de 'Stiftung des Bezirksverbandes Weser-Ems der Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft' (ISBN 978-3-8142-2228-8)

Het boek zal in het 'Dokumentations-und informationszentrum (DIZ) Emslandlager gepresenteerd worden.

Oproep

Vondst bij de Wedderborg?

Via onze provinciaal archeoloog dr. Henny Groenendijk kregen we de volgende vraag binnen:

Het betreft een vondstmelding van de heer J. (Joop) Venema uit Rotterdam, die in zijn kinderjaren in Wijnshoten woonde. Toen hij omstreeks 1948 als schooljongen langs de Wedderborg kwam, was daar de reconstructie gaande van de toegangsweg tussen de straatweg en de borg. Bij het uitgraven van het cunet was op de overgang naar het zand, aan de zijde van de straatweg, een houten pad tevoorschijn gekomen

van tegen elkaar gevleide palen. Daarbij zijn ook bijzondere vondsten gedaan, waaronder een kuras, een zwaardgreep en een loden koker met daarin een landkaart, aldus Venema. Venema moet dit materiaal zelf gezien hebben, want hij heeft nog een levendige herinnering aan de koker, die zer gaaf was en geopend waar hij bij stond. Hij herinnert zich een 'Romeinse' landkaart waarop de laars van Italië te zien was. De koker is door een onbekende meegenomen. Hij heeft geen idee wat er van die vondsten geworden is. Bij de werkzaamheden was ook een gepensioneerde majoor? Henk Klap aanwezig, voorheen werkzaam bij de luchthaven Schiphol. Verdere namen kan Venema niet meer noemen. De herinnering houdt hem al jaren bezig en hij vraagt zich af of daar iets van opgeschreven is of genoteerd in een politierapport of een gemeentearchief.

In het archief van het archeologisch instituut zijn geen gegevens aanwezig.

Vraag aan de leden van onze vereniging is of iemand met dit verhaal bekend is. Zou het eventueel een één-aprilgrap zijn geweest, dan zou het in een krantenartikel hebben kunnen staan.

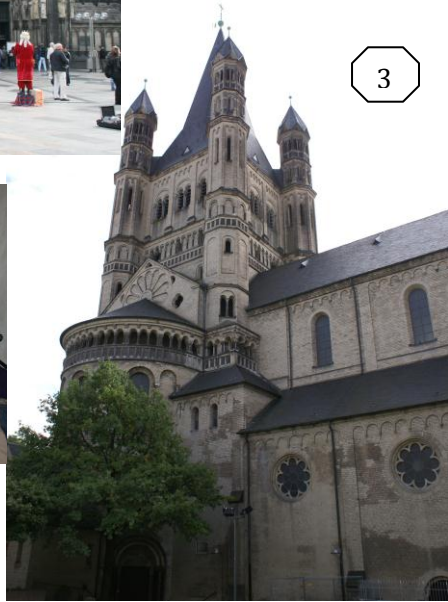
Reacties kunnen naar het redactie adres.

Fotoimpressie excursie september 2010

Op 18 en 19 september organiseerde onze vereniging een tweedaagse excursie naar Keulen en Brühl in Duitsland. De leiding was wederom in handen van Jochem Abbes. Hieronder vind u een impressie aan de hand van foto's van Jan Huizing en Frits Bergman.

De deelnemers

Bij de foto's van de vorige pagina:

1. De Domtoren te Keulen	2. Het hoofdportaal van de Dom in Keulen
3. Torens Gross St. Martin	4. Schloss Lembeck
5. Poort voorburcht Schloss Lembeck	6. Jachtschloss Falkenlust Brühl
7. Tuin Schloss Augustusburg Brühl	8. Zijvleugel Schloss Augustusburg Brühl

Correcties en aanvullingen

Rectificatie artikel 'Kind in oorlogstijd' in tijdschrift, december 2009

Op pagina's 82-84 in het decembernummer (3) 2009 van ons tijdschrift stond een artikel van de hand van de heer Nijkamp getiteld 'Kind in oorlogstijd'. Helaas zijn hierin enkele fouten geslopen die storend zijn voor een goed begrip van het verhaal. Vandaar hier enkele correcties (gemiste zinnen, woorden en/of letters worden cursief weergegeven)

Blz. 83 eerste kolom;

- Er zijn 36 dodelijke slachtoffers en eenzelfde aantal zwaargewonden *gemeld*. De omgebrachten en zwaargewonden zijn Joden (...).
- Je kunt wel zien dat Jezus *geen* Jood is, want hij heeft geen kromme neus.
- Ester Vomberg (niet Vornberg)
- Niet uit heilbegeerte, maar om te horen of hij mijn vader kan betrappen op een uitspraak die *bij hem* niet in de smaak valt.

Blz. 83 tweede kolom:

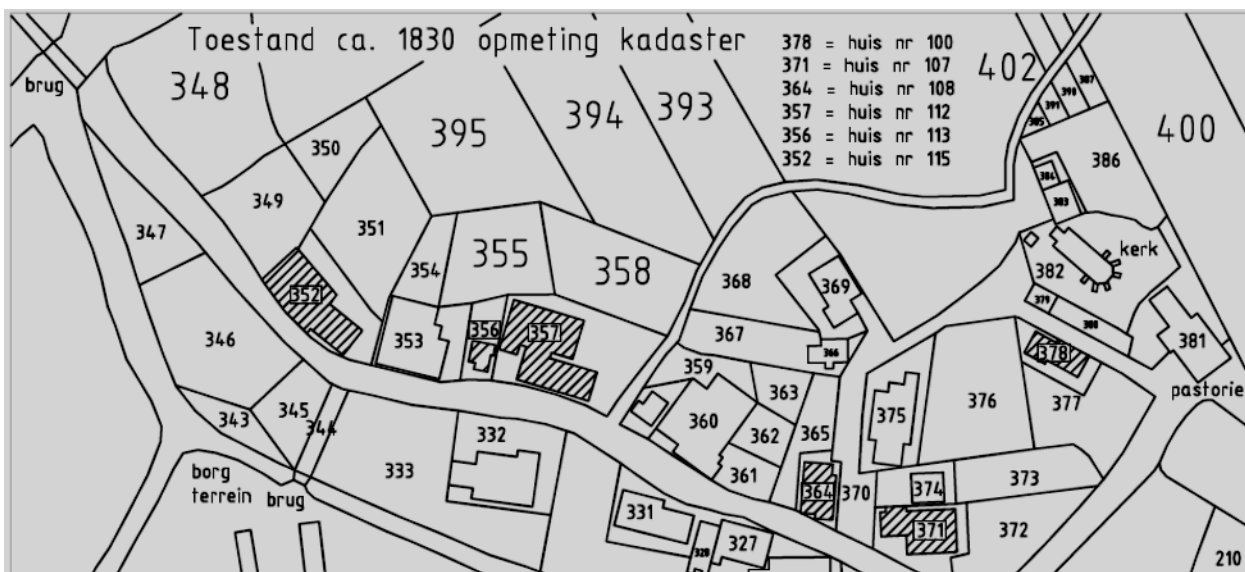
- Scholtenshuis
- want de hoeveelheid wekt (niet werkt) argwaan

Blz. 84 eerste kolom:

- Dan pas is voor mij de oorlog *echt* voorbij.

Het kerkenpad te Wedde (maart 2010, pag. 23 e.v.)

Bij het artikel van dhr. Huizing was abusievelijk een kaartje afgedrukt dat bij een ander artikel behoorde.

Tijdschriften en Jaarboeken.

Het archief van de vereniging is geplaatst in het Streekhistorisch Centrum te Stadskanaal (naast de watertoren).

Inlichtingen: dhr. B. Roossien tel. 0599-612649

Tijdschriften en boeken worden in geen geval uitgeleend, maar zijn uitsluitend ter inzage.

Tijdschriften

Roost@Groningen. Afdelingsorgaan NGV Groningen 2010, Jrg. 17, nr. 2

- W. G Doornbos. Naamlijsten; distillateurs te Groningen 1690
 P.J.C. Elema. Lindeman en Jager (Termunterzijl)
 P. Wijkens. Domicilie van onderstand. Een ambtelijk geschil over menselijke noden in Nieuwe Pekela anno 1848.
 K. Niemeijer. Over de Groningse soldaat Freerk Jans Stooter die na de Tiendaagse veldtocht in Noord-Brabant woonde.
 H. Hartog. Kwartierstaat Cornelis Dopper 1870-1919 componist en dirigent.
 A. Veldhuis. Een dramatische dag voor Grietjen Claesen en Steffien Gerrits: over een dramatisch ongeluk in de Steenstilstraat anno 1667.

Gens Nostra. Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging jrg. 65 nr 6/7 juni/juli 2010.

- W.A.M. de Bruijn. Zorreth, drie generaties militairen.
 H. Boersma en A.J. Stasse Communicanten van Caestert en Eijsden in 1697.
 A.J. Stassen en F. Thorissen. Kwartierstaat van mr. H.F.A.M. (Hans) van Mierlo. 1931-2010. Journalist, Politicus en Minister van Buitenlandse Zaken en Defensie.

Gens Nostra. Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging jrg. 65 nr. 8/9 aug/sep 2010.

- B. van Dooren. De ondeugd ('ontijdige bijslaap', voor- of buitenechtelijke kinderen etc.) in de kwartierstaat.
 H. Faber en W. Schackmann. Ingedeelden in de landbouwkoloniën 1818-1859. Amersfoortse weeskinderen in Frederiksoord, Willemsoord en Wilhelminaord.
 C.A. van der Hoeven en L.M. van der Hoeven. Joodse huwelijken in het rechtsgebied van de Hoge Bank van Tuil
 A.J. Stasse e.a. Kwartierstaat van Wytske Meindersma, geboren 1902 en sinds 16 okt. 2009 oudste inwoner van Nederland.

Gens Nostra. Maandblad der Nederlands Genealogische Vereniging jrg. 65.

Speciale uitgave nummer 2, aug/sep 2010

- T. Hokken en M. van der Waal. Paspoorten voor reizigers afgegeven in Rotterdam (1745-1783).

Threant. Kwartaalblad NGV Drenthe. Jaargang 21, nr. 2, 2010.

- J. Krol-Karst en G.J. Krol. Kwartierstaat van Hilda Jacoba Koster (Hoogeveen e.o.) deel 4 en 5.
 H. Homan-Free. Genealogie Speelman, Bonnerveen.
 O. Brunsting. Kwartierstaat Jan Stevens 1933, Emmen – 2005 Alkmaar. Deel 1.

Threant. Kwartaalblad NGV Drenthe. Jaargang 21, nr, 3, 2010.

- G. Mulder. Kwartierstaat van Jannes Stel, 1891-1973. smid, stoker en sluiswachter bij Geeuwenbrug.
 T. Drenth. Emigratie naar Michigan, U.S.A.
 O. Brunsting. Kwartierstaat Jan Stevens. Deel 2.
 J. Krol-Karst en G. J.Krol. Kwartierstaat van Hilda Jacoba Koster. Vervolg.

Twente Genealogisch. Kwartaalblad van de NGV afd. Twenthe. Jaargang 26, nr. 2, 2010.

- C.M. Ridderikhof. Een gedenkwaardig inwoner van Ootmarsum: Lubbert van Ridderinckhoff genaamd Sijmerinck (1566-1640)
Redactie TG. Artikelen uit 'Spil en Spoel', het tijdschrift voor werkers en werksters in de textielindustrie, jaargang 1951.

Stad en Lande: cultuurhistorisch tijdschrift voor Groningen. Jrg. 19 nr. 2, 2010

- J. Rietveld. Affiches van de fietsenfabriek Fongers.
L.J. Joose Een Groningse blik naar het westen: de broers Schonenborch
H. Perton Steuren in de Hunze.
J. Eskes Morrelen aan de Muur vanaf het Martinikerkhof. Over contacten tussen de Vredeswinkel Groningen en vredesactivisten in de DDR.
H. Boels. Groningen onder Frans bestuur, 1810-1813.
E. Knol. Van lanspunt tot koekkist; het Groninger Museum verrijkt in 2009.
A. Aalders. Curieuze Groningse boekjes van mysterieuze drukkers.

Genealogie. Tijdschrift voor familiegeschiedenis. Jaargang 16, nr. 2, juni 2010.

- O. van der Meij. Het rijksopvoedingsgesticht te Leiden.
C. van der Ven. Weblogs en stamboomonderzoek.
R. Straatman. Archiefstukken, gebruiksvoorwerpen en herinneringen van ooggetuigen uit de oorlogsjaren.
J. Kroes. ' Nederland's Patriciaat' is honderd jaar.
K. Kuiken. Herinnering en heraldiek: het beeld en de bronnen.

Waardeel. Drents Historisch Tijdschrift. Jaargang 30, nr. 2, 2010.

- A. Post. Veenhuizen in 1639.
H. Nijkeuter. Lexicografie in Drenthe.
H. Hilbrands. De 'snaphaan' waarmee ds. Ledeboer werd doodgeschoten in 1780.
M. Alberts en B. Mater. Het nieuwe Drents Museum.
P.L. Goutbeek. Een derde schulthuis in Diever.

Haselhoff Bulletin. Uitgave van de familiestichting Haselhoff, Wedde. Jaargang 21, nr. 1, juni 2010.

Kroniek. Tijdschrift Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe. Jaargang 19, nr. 36, juni 2010.

- S. Hoek-Beugeling en H. Houwing. Hendrik Oosting en Koh-i-noor. De eerste bioscopen in Drenthe.
T. Engelsman. Trouwen over de puthaak.
W. Visscher. De tuin van Emmen, een Verloren Arcadia op het landgoed van de Emmer burgemeester Jan Jacob Willinge.
M. Bulte. De schapenscheerder
H.D.J. Krikke. Trambrug over de Ensingswijk.

Volkscultuur Magazine, Nieuwsblad voor volkscultuur en immaterieel erfgoed. Jrg. 5, nr. 2, 2010.

Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie 2010. Ramspoed en Tegenslag. Individuele tegenslagen en algemene ramspoed als goudmijn voor de genealoog.